

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... frt 10.—

Félévre ... » 5.—

Negyedévre ... » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

—☉ Budapest, Márczius 20. ☉—

Április 1-vel kezdődik az új évnegyed. Lapunk fennállása óta immár a *tizedik*.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Mai számunkhoz posta-blanquettákat mellékelünk.

A kezelés könnyítése szempontjából a régi czimzalag beküldését kérjük.

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK:

Egész évre 10 frt. Félévre 5 frt. Negyedévre 2 frt 50 kr.

A HÉT kiadóhivatala

VII., Erzsébet-körút 6. sz.

Krónika.

— márczius 17.

A harmadik padból.

Bocsássák meg nekem, komoly elvszilárd politikus urak, hogy az önök témájukhoz szubjektív hangon szölok hozzá. Amilyen röstellendő, naiv dolog, nem szégyenlem bevallani, hogy áhitattal nézek föl ahhoz, akit önök keztyütlen kézzel, kegyetlenül meg szoktak tépázni. Ahhoz a száraz, prózai alakhoz, aki felfüggesztette elveit, aztán megtagadta őket és mindenféle fortélyokkal, alattomos politikával tizenöt esztendőn keresztül kezében tudta tartani a kormányhatalmat. Akinek a hangjába sohasem rezegtek bele a szív hurjai, akinek lelkében visszhangot nem keltett a lelkesedés és nem tudott szavaival lelkesíteni sohasem. Csontosan, mereven ült bársonyszékében, a hazafias föllángolás kitöréseinek egy hideg, szuró megjegyzést szegzett ellene s midőn a tömeg átkai és kavicsai röpültek feléje, érzéketlenül, hidegen járta utját, mintha mindez nem neki szólana.

Hidegen, egykedvűen ült a miniszteri székből, hidegen, egykedvűen hagyta azt el. Így nem mondott le még soha miniszter, mint ő. Száraz, vékony tenorhangján még egy utolsó megvető mondással dühítette föl az ellenzék, aztán rágyújtott egy szivarra. Ekkor imponált nekem leginkább. Aki így tudott lemondani, annak joga volt, hogy tizenöt esztendőn keresztül így kormányozzon.

S azóta a nagy debattér, a guerilla-szónok szótalannul járt-kelt a Házban. Ott ül a harmadik padban, pár-

názatlan ülőhelyén és sötét szemüvegével kifejezéstelenül nézi a sokaságot. Azóta a passzív emberek sorsára jutott — dicsérték ellenségei a jelen való kormányfő ellenében. Mintha már meghalt volna, csak jót mondtak róla, ha szóba került. Pedig ő nem változott. Se melegebb, se jobb nem lett. Ugyanaz a csontosság testében, lelkében, mint volt azelőtt. De hogy kivált a napi küzdelem tömegéből, egy fejfel magasabbnak látta mindenki.

S már szinte láttam, mint szövődik alakja körül az a csodálatos fátyol, melyen keresztül a történelmi nagy alakokat látjuk. Az a sajátságos, romantikus félhomály, mely csak az erős karaktervonásokat engedni látni a magok teljes erősségükben, vasösszefüggésükben a nagy tettekkel, melyek az illető pályafutását jelzik. Még egy lustrumig tartó hallgatás és Tisza Kálmán patriarkha, olyan, aminő Horváth Boldizsár, amilyen Sennyei Pál volt s a többiek, akiknek szintén nem sikerült eszméikkel diadalmaskodni, de akiket az idő megtett tekintélyeknek s akiknek céljait, törekvéseit az évek folyása megtisztította a személyes ambíciók, az önző törekvések gyanujától.

De a száraz, vértelen ember nem reflektál a történelmi ködfátyol nimbusára. Két évi hallgatás után széttepte a gyöngye szövédéket és kiállt ismét az aktualitás terére. A holt ember föltámadt s ami jót mondtak róla, azt menten visszaszívják. És megindulnak az ellenzéki lapok irgalmatlan hajszái és megindulnak a kormánypárti vezércikkerek hazug dicséretei. Azok szerint ő még mindig a régi, a politikai jellemtelenség feltalálója, azzal az új momentummal, hogy őszülő hajjal megmozdult benne a lelkiismeret és most bünei tudatában a mentegetés szükségét érzi. Ezek szerint ő beszédével újabb tanujelét adta jelleme szilárdságának s az igazság megsértése nélkül senki sem állíthatja többé, hogy elveit feladta, megtagadta, vagy megváltoztatta volna.

Az ellenzék gúnnyal fogadja ezeket a kommentárokat és rámutat a bihari pontokra. Csanády Sándor még egyre vigyázza őket, amint ott lógnak azon a bizonyos szegen. S midőn az ősz államférfi fölkél a fennálló közjogi viszonyok védelmezésére és beszél azokról az időkről, amikor neki más felfogása volt, mint mostan, az ellenzék erkölcsse felháborodva olvassa fejére a cinizmus vádját. Eddigél megtagadta balközépi elveit, most nyíltan elítéli, kigúnyolja őket. Mit mondjanak ellenségei róla, ha ő maga is ily véleménynyel van multjáról? És jellemtelenségének egy újabb bizonyosságát látják abban

hogy jelenlegi pozíciója érdekében nem ártallja halálra ítélni az egész multat, azt a multat, melyben a nemzet igazán lelkesedéssel csüggött rajta.

»Elvtagadó! Hitehagyott!« A mi korunkban a leg-sujtóbb vád, mely valakit érhet. Az elvhez ragaszkodni kell, mint a kapitánynak a hajójához; ha vihar tépi azt, el kell sülyednie vele, de nem szabad elhagyni. Az elv! az elv! Ez a tulajdonképeni ember, az ember lelke és erkölce. Az elv egyetlen, mint az isten: ha hozzá esküdött valaki, becstelenség nélkül azt elhagyni nem lehet.

Az elv kultusza a mi vallásunk. Beleszületik az ember, a hogy katolikusnak, vagy lutheránusnak születik. Husz éves koráig a fiatal ember vérébe oltottak bizonyos dogmákat s amit a husz éves ember jónak, józannak vallott, azt a hetven éves embernek is jónak és józannak kell tartania. Az élet változik, a viszonyok változnak, tapasztalatok, tanulságok megváltoztatják a gondolkodás módját, az egész életnézetet, a kor, az őszülés és gyöngülés megbénítják a vérkeringést. Az ember egész mivolta más lesz és az ősz, tapasztalt ember kénytelen fennen hirdetni az elvet, melyet a szenvedélyes, tapasztalatlan adeptus egyedül üdvözítőnek vallott.

◦ Az aszkéta, fanatikus barát, kit a kételkedés férgé kikezdett, ott a sötét czellában vívja halálos tusáját az új igazsággal. S ha legyőzte benne az új meggyőződés a régit, mint eretneket, a máglyára hurcolják. Ezt a türelmetlen, fanatikus kort a mi elménk teljes világosságával elítéljük. De kezünkben van a kő, melyet arra vetünk, a kiben egy új fölfogás, egy tisztultabb, vagy tévesebb meggyőződés megfogamzik. Egy ideig tart a titkos, láttatlan küzködés és akkor győz az erkölcsi erő, vagy a hipokrizis. A máglya még most is lobog és kevesen vannak, a kik készek tüzhálálba menni. És az emberek zöme hazug áhitattal ajkaikon fennen hirdetik éretlen elvüket, melyben nem hisznek már, de kényszeríti őket az uralkodó vallás, hogy megtagadott bálványukat tovább is imádják.

Nincs ember, a kinek elvei változatlanok maradtak volna. Apponyi sem az az ultramontán, a kinek a jezsuiták nevelték, Irányi sem az a republikánus, a ki volt. Elvtagadás van minden emberben, a mint a test anyaga is hétesztendőnként megújodik. Az az ember, a ki aggastyán korában azt tartja igaznak, amit ifjúkorában igaznak tartott, az próféta, vagy pedig vak és siket volt teljes életén keresztül.

És a ki részéről kitűnt gondolkodásának megváltozása, az tagadja a változást. Bizonygatja, hogy csak az imája más, de istene ugyanaz maradt. És kénytelenek meghamisítani azt a folyamatot, mely lelkükben, elméjükben az új fölfogást megérlelte.

Vessenek követ rám, de nekem az elvtagadók imponálnak. A Csanády Sándorokat, akik harmincz esztendőn keresztül megmaradnak ott, ahol vannak, én nagy embereknek nem tudom tartani. De meghajlok annak a szikár, ősz embernek a kijelentése előtt, a ki szemben egy hipokrita elvűséggel, pálczát tör a saját multja fölött és méltósággal, tiszta, józan meggyőződése

érzetében nyíltan szegődik az új vallásához, melylyel győzött és melylyel bukott.

S az a történelmi páraköd mégis csak körülveszi majd az ő alakját. S az évek multával úgy fogjuk őt látni, mint szilárd, száraz szikla-darabot közepette a csapkodó, hullámzó árnak, mely mossa a lábát és megtörik rajta. S a ki történetünket olvasni fogja, paradoxnak találja majd, hogy ezek a megtörő, muló hullámok mind elvükhöz ragaszkodók voltak, csak ez a szikla szál, ez lett hütlen önmagához.

De azért így van. A ki elveit meg akarja tagadni, annak erősnek kell lenni, mint a kőszirtnek.

Semper.

Poétasors.

I.

*Egy mélabús, bohó poeta
Kissé különöz volt, meg blazirt,
Nagy szorgalommal, szép betűkkel
Néhány száz verset összeirt.*

*Nyakába vette a világot,
Hóna alá a kötetet
S elindult kiadót keresni,
De hajh! hiába keresett.*

*Ekkor kiadta, mint sajátját
Velinpapiron, díszesen,
A kritika agyondicsérte,
De meg nem vette senkisé.*

*Egy antikvárium zugában,
A hol nem érte semmi vész,
Belepte lassanként a könyvet
Egy zöld maecénás — a penész.*

II.

*Év évre jött, év év után tiűnt,
Meghalt a költő — éh miatt,
Az ódondászt is eltemették,
De a kötet vers — megmaradt.*

*Egy műbarát, úri gavallér,
Kit útja egykor arra vitt,
Meglátta és dívalba hozta
A holt poétát s dalait.*

*Új kiadást ért a kötetje,
Arcsképe forgalomba jött,
Ott ragyogott a kirakatban
Az ünnepelt beutéék között.*

*A hamvait újból kiásták,
Majd eltemették fényesen
S megvette mindenki a könyvet
De — nem olvasta senki sem.*

Heltai Jenő.

Knopfmacher.

(Elbeszélés.)

Irta: HERMAN OTTÓNÉ.

Minő csodás keverecse rossz s nemesnek
A nő, méregből s mézből összeszűrve.
Mégis miért vonz? mert a jó sajátja,
Míg büne a koré, mely szülte őt.

Madách.

Mikor egy nyári este először betoppant hozzánk, lehetett úgy huszonhat éves. Bécsből jött, hol a műegyetemet járta és végezte; nem volt egy lélek ismerőse városunkban. Családunkhoz egy Bécsben lakó magyar főúr ajánlatával jött, ki apámnak hajdan iskolatársa s mindvégig tisztelője volt.

Az első benyomást bizony nem mondhattuk valami kedvezőnek, noha szép férfi volt — anyám szerint olyan, mint egy ropogós cseresznye. Üde piros arcza, hófehéren villogó fogsora, nagy, méla, mandulavágású barna szemek tele értelemmel, finom gondosan ápolt fekete kórszakál és bajusz.

Semmi sem volt arczán, ami a *typust* elárulta volna, ha csak a kissé merész ivben hajló, de igen finom orr nem, melyet azonban — kevés jóakarattal — épp úgy alálhattunk arisztokratikusnak is.

Csak a neve.... a neve, az volt gyanus egy csöppet. *Knopfmachernak* hítták s még felül rá — Arminnak. No hát ez bizony nem volt, nem is lesz magyar név, de még keresztény hangzású is alig. S noha kiejtése tiszta alföldies, modora nagyvárosi, könnyed, társalgása sok szellemre, széles látókörre valló, mégis volt lényében valami je ne sais quoi, ami idegenül hatott, valami ami folyton oscillált a gentleman önérzetessége és a parvenu arroganciája között, mi miatt aztán sokáig nem tudtuk megállapítani, hogy voltaképpen melyik keltekből van benne több?

Nem sokára a véletlen adott fölvilágosítást. A postamester a cukrásznál fekete kávé közben mondta el apámnak, hogy a »bécsi mérnök« leveleket küldöz Kanizsára ilyen czimen: *Knopfmacher Izrael rabbi urnak*.

Mikor ezután legközelebb ellátogatott hozzánk, én az én tizenhét éves *ingenue* mivoltom előjogával visszaélve, így fogadtam:

— Mérnök ur, igaz hogy maga zsidó?

— Igaz hát — mondja nagy nyugodtan.

— Hát mért nem mondta?

— Nem kérdezte. Én pedig csak nem állíthatok be így: jelentem alássan, én zsidó vagyok.

— Igaz, nevetett erre jóízűn az édes apám — hanem azért a nevé, kedves mérnököm, még sem ártana egy kicsit megmagyarosítani.

— Lehet; hanem a dologban egy bökkenő van.

— Mi?

— Az apámat is *Knopfmachernak* hívják.

— Gyanítottam. Hát aztán?

— És maig is becsületes ezzel a névvel.

— Szép, szép.... de tudja, a hazafiság....

— És jó hazafi, és jó zsidópap.

— Ez mind nem zárja ki, hogy a fiát valami egyszerű, jóhangzású magyar néven nevezzék. Például: *Gombkötő*....

— Vagy *Lőkötő*, mi? Természetesen így: *kötheő* és Armin helyett *Árpád*, amivel aztán kétségbevonhatlanul dokumentálhatnám ősmagyar származásomat, a névben gyöngéd vonatkozás lévén az ősfoglalkozáson kívül Árpád apánk ismeretes honfoglalási aktusára.

Ez tagadhatatlanul impertinens beszéd volt. Az én szíttya öregem kezdett is egy kicsit méregbe jönni, látam a szemöldöke járásáról. Ilyen dolgokban nem igen

értette a tréfát s a replika aligha keményen nem ütött volna ki anyám közbeszólása nélkül, ki, hogy a dolognak élet vegye, sietett másfelé terelni a beszédet.

— No ennek örülök. Bemutatjuk magát egy kedves zsidó családnál. Az én jó régi doktorom, a *Roth Samu* családjánál.

— De édes anyám — a doktor családostul keresztény katolikus és *Rozgonyi Soma* a neve.

— Igen, igen — tavaly óta! De már nekem, fiam, csak azok lesznek ők, akik voltak. — Én úgy ismertem husz esztendő óta s öreg vagyok arra, hogy újból tanulgassam: ki, micsoda? Ő ismeri már jól az én régimódi természetemet. Nekem nem is lesz más doktorom, amíg élek; nektek hagyom a divatos inczifinczi doktorokat. Szép, művelt leányai vannak — fordult aztán a mérnökhöz — sokat fog nyerni az ismeretséggel.

Ez röviden, hetykén ennyit mondott:

— Már mint én?!

— Majd meglássa. Igaz, hogy sokan vannak s nem igen kéri őket. Pedig elég háziasak volnának, de hát — hiszen maga tudja — a zsidóknál első kérdés a hozomány, erről pedig itt nem igen van mit beszélni. Az is igaz, hogy az anyjuk egy kicsit olyan....

— Pláne!...

— No, nem *ugy* értem, hanem olyan nagyralátó, kapaszkodó természetű.

— Akkor meg éppen....

— Hát ne muttassam be?

— Nekem mindegy.

»Ügyes ember, de rossz modoru«; volt az anyám isten tudja hányadszor nyilvánított véleménye a mérnök távozása után. Apám erre azt felelte, hogy ő most már érti ezt a modort. A mi vidékünk ismeretes arról, hogy szelleme erősen szemita ellenes irányba hajló, a fiatal mérnök a *defensiva* helyett az *offensivával* vértetzi magát és — talán nem is egészen oktanul.

Ugy is volt. Annyira megrögződött ez a »rendszer benne, hogy jóformán második természetévé vált már, s akarva nem akarva, aszerint lépett föl mindenkivel szemben. Nem várta be, hogy esetleg őt fitymálják, hanem ő fitymált minden lehető és lehetetlen dolgot általában, a kisvárosi ugynevezett *haute-volét* és *jeunesse dorée* pedig, az ő aprólékos nagyképekűdéseikkel — különösen.

Lehet, hogy időmultán eme sajátságát megszoktuk, az is lehet, hogy házunknál, hol első pillanattól kezdve egyszerű, nyílt, mesterkéletlen vendégszeretetet tapasztalt — alább hagyott vele, elég, hogy kölcsönösen megszerettük, megszoktuk egymást. Apám tősgyökeres patriarchális magyar szellemét a valódi klasszikai műveltség tette fogékonnyá minden iránt, amit a modern kultúrtörekvések köre fölkarolt. Ez a szellem áthatotta környezetét is. Szerény körülményeink, elvonultságunk daczára, jó könyvek és hirlapok olvasása révén nyomon követtük az áramlatokat. Bátran elmondhatom, hogy a szűkre szabott ismerőskör, mely házunkat olykor fölkereste, nem szenvedett nálunk hiányt szellemi táplálék dolgában.

A mi új ismerősünk rövid időn mondhatni mindennapos vendégünk lett. Apámmal piketirozott, vagy sakkozott, politizált, vagy tudományos kérdéseket, társadalmi problémákat vitatott meg; apámmal tartlizott; itt-ott egy kis gyöngé városi pletykát eregetett meg jóízű impertinenciával; nekem zongorázott, vagy fölolvastott, legszívesebben Arany költeményeiből, melynek csodás szépségei iránt ő ébresztette föl fogékonyságomat, s minthogy kiválóan finom izlése volt, néha bizony még toilette dolgokban is kikértem a véleményét.

Szóval egyszerű házi légkörünkben könnyen és láthatólag szívesen akklimatizálódott.

A Rozgonyi házzal már egészen másképp fejlődött az ismeretség.

Igaz, hogy gyökeresen más is volt ott a háztáj, a szellem és minden.

Már maga a ház feje egy specialitás, kit a szülők akarata doktorrá, öröklött hajlamai pedig üzletemberré tettek.

Vállalkozott ő a világon mindenben. Szeszt főzött, kukoriczát termelt, deszkát fűrészelt, téglát égetett, tutajt usztatott sat., sat.... Feje éjjel-nappal főtt, hemzsegett az »üzlettől«, amiért gonosz nyelvek rá is fogták, hogy pácienseihez a helyett, hogy: milyen a nyelve? nem egyszer ezt az oda nem tartozó kérdést intézte: *was kost der Kukurutz?* Máskor meg a receptje alján ez állt orvosi utasítás képpen: *Óránkint 10,000 db. téglát.*

Amily mértékben nőtt üzleti vállalatának száma, épp oly mértékben csökkent a pacienseké, kiket lassankint, — egyet kettőt kivéve — el is hanyagolt. A vége utoljára is az lett, hogy a praxissal teljesen fölhagyva, a közel fekvő láposi pusztát bérbe vette, s az üres urasági lakba, mely kastély számba is mehetett, kiköltözködve, minden erejéből gazdálkodni kezdett.

Ettől fogva aztán az elegáns, hivalkodó Rothné elemében uszott. Az urasági lakot — kölcsön pénzen — fényesen rendezte be; fogatot vett; a gyerekekhez — kikből a városiak szerint minden évben meghalt kettő-három s kik azért mégis mindig kilenczen voltak — gouvornantot fogadott; télen át *zsurokat* tartott, a nyarat pedig a család büszkeségével és reményével, a legidősebb és legszebb kisasszonnyal valamely divatos fürdőhelyen töltötte, várva-várván azt a bizonyos bankárt, vagy legrosszabb esetben nagykereskedőt, ki a kilenczes sort fölülről megbontani lesz hivatva.

A leány ragyogó keleti szépség volt, csodálatosan telt idomu s mégis sugár. Arczbőre apja olajbarna és anyja hófehér színének leirhatatlanul érdekes keveréke — leginkább az elefántcsont, vagy a keleti gyöngy sárgás, meleg fehérségéhez hasonlíthatnám — míg csattanó piros ajkáról egy neves költőnk azt írta valahol: ha megcsokolna egy rózsabimbót, az nyomban kinyílnék az érintés melegétől. A kissé érzéki ajkak kifejezését bizonyos méla, csak fajabeli nőknél található fájdalmas vonás nemesítette meg, mely állandóan ott lebegett az ajkszögletek körül, még akkor is, mikor az ajkak mosolyogtak s mely ez arcznak eszményi bájta kölcsönzött.

Ilyen volt Czeccília — házi néven Czili — kit szerintem a Rachel vagy Eszter név illetett volna meg leginkább. — És noha ilyen volt, és noha öt éven keresztül szakadatlanul tartották a zsurokat, járták a divatos fürdőket, huszonnégy évet ért el, a nélkül, hogy akár egy báró, akár egy bankár, akár csak egy csipetnyi nagy- vagy kiskereskedő is — »beszélt volna a papával«.

Ezt így tovább folytatni nem lehetett, több oknál fogva, melyek között nem utolsó helyen állt az, hogy a legifjabb Roth kisasszony is ijesztő módon kezdett kilógni a rövid szoknyából, pedig rajta kívül még három szál volt olyan, aki Czeccília után sorakozott években.

A taktikán hát valahogyan változtatni kell — ez az egy világos.

De hogyan?!

Mint már annyi merész és geniális eszmének, ennek is az asszonyi leleményesség kiapadhatatlan termékenységi melegágyában kellett csirába szökkennie.

Hogy esett meg, hogy nem: egy szép, vagy lehet, hogy rut napon Roth Sámuel doktor azzal ejté ámulatba a világot, hogy a maga, valamint törvényes utódai számára az ő Rozgonyi nevet megszerezve, Ábrahám kebeléről nagy hirtelenséggel a római keresztény katolikus

anyaszentegyház kebelére hajtotta fejét — tizenegyedmagával....

Az új helyzetbe, — mely alijában a régi maradt — természetesen új elemeket kellett bevonni s a régi ismerősök körét gyökeresen átváltoztatva, a kereskedői osztályt a gentry és hivatalbeli félékkel cserélni fel, ezeket pedig akkép lekötöni, hogy a központ lehetőleg a Rozgonyi ház maradjon. E föladat ismét az asszonytól várta a megoldást.

Ez a hajdani szépség, ez a hervadt, sovány mérhetetlen ambícióju urnő rendkívüli — a mi kis világunkban eddig soha nem látott dolgokra adta rá fejét. Először csak házi hangversenyeket rendeztetett, ahol a műsor javarészt leányaival töltötte be, a többit pedig házasulandó ifjakkal juttatta; majd jótékony czélu nyilvános előadások következtek. A próbák természetesen nagyobbára kint a pusztán, az ő vendégszerető házában folytak, gazdag uzsonnákat, vacsorákat »rögtönzött« táncmulatságok kíséretében. Költség, fáradság nem jött tekintetbe, hogy háza a »reményteljes« ifjúság számára vonzó gyülekező helyet képezzen.

Az *arany ifjúság* pedig hűségesen eljárt a próbákra, megette a kitünő vacsorát, megitta a pompás bort, tánczoltatta a szép és nem szép kisasszonyokat, udvarolt is nekik nyakra-főre — hanem — bizony csak ott-hon hagyta csücsükelni szépen valamennyit.

Ezeket a famozus próbákot a mi fiatal mérnökünk, kivel egy nyári táncmulatságon ismerkedtek meg, szintén megjelent olykor, de csak a csöndes megfigyelő szerepét vállalta el és töltötte be — a maga privát gyönyörűségére (no, meg úgy néha a mi mulattatásunkra is).

Ebben a kedvtelésében a háziak nem igen háborgatták. Az asszony szertartásos, fagyos udvariassággal — à la grande dame — Czeccil főséges közönnyel traktálta, a két ifjabb kisasszony a háztartással vesződött, az ur pedig — ki ezeken a próbákot, noha ritkán volt jelen, mégis a legnehezebb szerepet vitte: ő adta t. i. a hozzá való pénzt — eleinte foglalkozni próbált vele: beszélt neki a repczéről, aztán a gyapjuról, majd a dohánytermésről, sőt a repaczukorról is. Csak mikor meggyőződött róla, hogy: »ez a fiatal ember a világon semmihez sem ért« hagyta őt magára, hogy mulasson és boldoguljon hát ahogy tud.

Egyéb se kellett neki. A körülötte forrongó akció alig palástolt titkos rugóival, melyek azt folyton egy irányban, egy cél felé mozgatták, láthatólag mulattatta őt. Olykor egy-egy futó mosoly, vagy halk sarkastikus megjegyzés árulta el a benyomást, melyet benne ezek a lázasan lüktető iparkodások keltek. A még mindég tetszeni vágyó mama előkelően fölhuzott festett szemöldökével, stecherrel fegyverzett, de anélkül is mindent élesen meglátó kissé gyuladt szemével, határozottan komikus hatása volt; a leányok közt Czeccil nagyon szépnek, a többit közönségesnek és valamennyit felületesnek találta.

A körülöttük forgoló gárdáról — és pedig mióta alkalmá volt azt közelebbről megismerni még inkább mint azelőtt — csak egy szánakozó vállvonítással szokta kifejezni véleményét.

Igaz, hogy ő is minden egyéb lehetett, mint népszerű vagy rokonszenves e csapatban. Szellemi fensőbbségének nyomása, megjelenésének eleganciaja zsidbaszólólag hatott valamennyiükre. Pillantásai, szóval egész lényé a megtestesült kritika ólomsulya gyanánt nehezedett rájuk s elég volt, ha a legzajosabb jókedv kitérésének közepette valamelyikük sugva ennyit mondott: *jön a zsidó*, — hogy a nevetés azonnal elnémuljon s az általános mozgékonytágot éppoly általános dermedtséggel váltsa föl.

Imponált nekik és ő ezt tudta is. Imponált mindenkinek. Nem szerették, de tartottak tőle, respektálták. Csak ennyit óhajtott, s minthogy ezt elérte, meg volt elégedve.

Hát még mikor egy előadandó új darab olvasópróbáján a szép Czeccillel — ki természetesen a főszerepre volt hivatva — a szerelmes ifjunak, míg a »tante« és az »oncle« piketiroznak, négy kézre kellett volna zongorázni, közben vallomást cserélvén és kisült, hogy erre a szerepre senki sem alkalmas, mert szerelmesnek ugyan elég szerelmes volt valamennyi, de zongorázni aztán annál kevésbé tudott egy is közülök.

— Mérnök ur, hiszen maga jól zongorázik, ugyan könyörüljön meg rajtuk — mondom a fiatal embernek.

— Ah, ön zongorázik? — szól Czeccil, a szokottnál egy fokkal melegebben mosolyogva felé. Lám, és hogy titkolja! Kérem, igen nagyon kérem, vállalja el ezt a szerepet — a jótékony cél szent nevében kérem.

— Igen, igen, kérjük, mindnyájan kérjük, tegye meg, vállalja el, hangzott összevissza.

Knopfmacher egy szót sem felelt. Fanyalogva ült a zongorához s a kíséretet — prima vista — nagy precisióval játszotta végig.

Kitörő taps jutalmazta érte, Czeccil kissé affektálva és francia nyelven fejezte ki háláját, mit a mérnök ugyanazon nyelven háritott el magától. Majd fölkérték, hogy játsszék nekik valamit, azt is megtette, még pedig olyan dillettantizmussal, ami közel járt a művészethez.

Mikor aztán Czeccil tüntető modorban bókolt neki — most már angolul, ő pedig azt tetejével adta vissza ironikus modorában, de szintén angolul — tekintélye végleg megszilárdult, azaz: most már még annyira sem szívelhették, mint annakelőtte.

Hanem hát most már nem kerülhették ki. Közibük állott: tanulta, játszotta szerepét; fokozatosan belemelegetett, lassanként oktatójuk, vezetőjük lett. A gyakorló próbák a zongorán Czeccillel naponként folytak, nagy szakértelemmel és sokkal, de sokkal több buzgósággal, mint azt az előzmények után vártam volna tőle.

Egyszer mondtam is neki tréfásan ilyesmit.

— Vagy vállalkozom, vagy nem. S ha már belevittek, érdekemben áll, hogy a többi se botorkázzék körülöttem vaktába.

— Természetesen. És aztán — evés közben megjön az étvágy... mi?

— Meglehet.

Tapintatom megsugta, hogy ne folytassam ezt a themát.

Következett aztán az a közönséges, mindennapi dolog, aminek már untig elég variációját ismerjük Éva anyánk kezdeményezése óta: az asszony bolondítja a férfit, a férfi pedig — bolondul.

Nagy szépségének tudatában Czeccil »játszani kezdett a legénynyel« — csak úgy könnyedén — »mint macska szokott az gérrrel.«

Nem sok fáradságot pazarolt rá, nem is kellett a kacérságnak azt az ezeryi csinját alkalmaznia, amelyekben hosszú gyakorlat útján routinet szerezhetett. Elég veszedelem volt már maga a gyakori érintkezés szülte bizalmasság, amit a próbák elkerülhetlenné tettek.

Azt a hullámos fekete haját, azt a gyöngyház fényű vállat, mely a csipkeujjakon áttündökölt, azokat a ragyogó sötét szemeket elég volt egyszerűen megcsodálni, hogy egy huszonhat éves épvérű ifjú álmatlan éjszakái észbontó képekkel népesüljenek be — hát még aztán naponként közvetlen közelében ülni a zongora előtt, érezni a hajzat mámorba ejtő finom heliotrop illatát, a vállak sugárzó melegét s a selymes hosszú pillák alól ki-kipattanó delejes szikrák égetését...

A vége pedig ennek természetesen az lett — ami előre látható volt: Ármin szeretni kezdte a leányt eszeveszett, végzetes szerelemmel.

Es ezzel kezdetét vette a Golgothajárás.

Ismerem annak minden stációját. Barátságom, részvétem hiven elkísérte valamennyin végig, míg csak... no de nem akarok a történetnek elébe vágni.

Történt, hogy egy alkalommal, mikor a szerepük-höz adott utasítás szerint — mely utasítást közbevetőleg mondva, kezdettől fogva nagy pontossággal követték — suttogniok kellett, így szólt a leány az ifjuhoz, angolul, mint ilyenkor mindig:

— Kérni akarom valamire. Ne hordja többé azt a havannaszínű kalapját.

— Miért ne hordanám?

— Mert... az egész világ olyat visel.

— Ez épen annyi, mintha én ugyanezen okból arra kérném magát, hogy ne viseljen *frou-frou*.

— Az más... az nem ejt tévedésbe senkit. De ha én bent vagyok a városban, minden utcában három-négy barna kalapot látok ögyelegni, én aztán — tudja, kissé rövidlátó vagyok — mindenik alatt magát képezem.

— És ez bosszantja?

— Nem... de....

— Untatja.

— Az sem... hanem....

— Hanem?

— *Nyugtalanit*.... És hosszú, álmatag pilláit Iesütvé, idegesen kezdi morzsolgatni a keblére tűzött Maréchal-Niel csüggeteg szírmait.

Akik ezt messziről látják, gyönyörködve mondogatják: milyen pompásan játszik!

Árminnak pedig minden vére szívéhez tódul, onnan meg egyszerre arczába.

Pillanatig nem szól, mert nem tud szólani. Nehány halk akkordot vesz taláalomra — a hangjegy sorai összefutnak szeme előtt.

— Tudja most, hogy mit beszél? kérdi aztán alig hallhatólag.

Czeccil nem felel.

— Amit most mondott, vagy tréfából mondta, vagy komolyan, vagy — kacérságból. Melyik hát az igazi a három közül? Válasszon... Feleljen! Követelem.

— Megmondom holnap!...

És aztán egész este kerülve kerülte a leány.

Tehát holnap!... Addig még haza kell innen mennie, le kell feküdni, aludni is — ha ugyan ez lehetséges — aztán fölkelni, öltözködni, dolgozni, ebédelni, sétálni, közönyös emberekkel, közönyös arcczal közönyös dolgokról fecsegni, míg végre eljön az est, az előadás estéje, hogy ott, a színpadon Czeccillel szerelmeskedjék — komédiából — mikor minden csöpp vér izzó lávaként hömpölyög testében, lélekzete akadozik, szerepének betanult szavai összefüggés nélkül hemzsegnek agyában s a forrongó chaosból csak egyetlen mondat válik ki világosan s tér minduntalan makacs kegyetlenséggel vissza: »megmondom holnap!...«

Az előadás mindjárt kezdődik. A két öreg már a kártyaasztalnál ül, várva a jelző csöngetyű szavát. Czeccil kilép az öltözőből. Szivalakban kivágott aranyszín surahruháját tündöklő fehér gyöngyhímzés borítja. Keblén a hőségtől tikkadó gyöngyvirág ontja részegítő illatát, arcza halvány az izgalomtól, ajka ég, mint a rubin tüze és — a keskeny vénusi homlok szabadon, *frou-frou* nélkül fehérlik a hátra fésült kékfekete hajzat keretéből.

Soha se láttam ilyen szépnek.

Jelenete kezdődik. Ama bizonyos méla vonással ajka körül helyet foglal a zongoránál. Ármin mellé ül és kábultan, remegő ujjakkal játszani kezd. A függöny

lassan emelkedik. A zongora, a színpad, a közönség, az egész világ szédítő körforgásban lejt körülte.... csak Czeczil látja, amint csöndesen fordítja felé igéző arcát s szerepéhez hiven, mosolyogva sugja:

— *Kaczérság volt.*

Irgalmatlan fülsértő hamis akkord disszonanciája reszkettette meg a levegőt.

Utána a közönség jóhallású részének hangos nevetése.

Ármin sápadtan, összeszorított ajakkal tétováz egy pillanattal; szeme Czeczilre mered, ki szendén mosolyogva két ütemet halad előre. Kárörvendő, gunyos, vigyorgó arcok villannak meg szeme előtt — de csak egy másodpercze. A következő pillanatban a mulasztott ütemeket átugorva, egy merész akkorddal utoléri társát és szabatosan, simán, kifejezéssel játszik tovább.

Hangja csaknem elful, amint suttogja:

— Miért tette ezt velem?

— Unatkoztam.

— Miért nem felelt így tegnap?

— Hogy megbüntessem.

— Úgy?... Bántottam önt valamivel?

— Bántott.... sértett.... megalázott.

— Ne mondja! És mivel?

— *Közönyével.*

Tovább zongoráztak. A közönség láthatólag élvezte a szép zenét s a suttogó »szerelmesek« kifejező arczjátékát, míg a *tante* és az *oncle* gyanutlanul piketirozott tovább.

Ez alatt Ármin tökéletesen ura lett érzelmeinek. Külseje, hangja többé mitsem árult el a lelkében forrongó viharból. A rendes, ironikus mosolygás játszott ajkán, midőn Czeczilhez hajolva ismét megszólalt:

— És — meg van elégedve az eredménnyel?

— Oh.... tökéletesen.

— Mit ért el?

— Meggyőződtem, hogy ön sem különb a többinél. Míg egyfelől szívét a góg hármassal pánczállal borítja, addig hiusága oldalán, melyet elfeledett vértetni, az első attaquera sebesíthető....

Aztán hozzá tevő:

— Olyan leányt, mint én, nem lehet büntetlenül mellőzni.

Kis szünet a dialógban, mialatt a zene tovább foly. Ármin kezdi:

— S most nincs más hátra ugy-e, mint térdeimen kérni kegyelmet?

— Igen, ez hátra van még, de — hiába gunyol — nem fog elmaradni.

— Bizonyos benne?

— És ön.... ön kételkedik?

— S ha azt mondanám: *igen*....

— Az újabb sértésszámba menne.

— Tehát: *igen!*

Frenetikus taps zúgott fel a teremből hozzájuk. A közönség el volt ragadtatva. Mükedvelők az elismerésnek ilyen őszinte, igaz kitörésében még aligha részesültek. Nehéz lett volna elhatározni, vajjon a zenei, vagy a színjátszási virtuozitást éltette-e inkább.

Tízszor is kihívták a lámpák elé őket s ők mindannyiszor kéz-kézben, elégült mosolygással jelentek meg.

— Milyen összeillő pár volna, — sugja oda Rozgonyinének a szomszédja.

— Ugy találja, — fordult az epésen feléje — *Rozgonyi Czeczilia* és — *Knopfmacher Ármin*. Haha! Gyönyörűen hangzik.

(Folytatjuk.)

Guy de Maupassant.

Nem a tenger apadt el, kék vízében
Az ég ragyog még úgy mint egykoron,
A nap sugára — úgy mint egykor épen,
Halmot, völgyet aranyománczba von,
Mint a midőn még lelke ifjan égett,
Lángész csillámlott büszke homlokán:
Fény hinti be a kéklő messzeséget,
Minden derűs, ő változott csupán!

A hullám még a régi dalt csobogja,
Mely mámorosan ringatá szívét,
Bólint, susog a fák virága, lombja,
Harmattól csillan a mező s a rét,
Mint a midőn még édes volt az élte
S megrészegíté tavasz illata,
Hirnév, dicsőség, szerelem kísérte:
Most rá borul a szörnyű éjszaka.

Szívét előnti forró képek árja,
Am agya tompa, lankadt és nehéz,
Egy fagyos ujj hó ajkait lezárja,
Ijedt szemével titkos égbe néz.
Már nem csapong; — szilaj kedvvel se szárnyall;
Heve lelankadt, fénye oda van.
Láthatlan rém átfonja száz karával,
Még küzd vele, de tudja — hasztalan!

Halál! irgalmas, halvány, csendes angyal!
Halk szárnyacsapással óh keresd fel őt.
Érintsd hűvös csendesítő ajkkal
A forró, lázas, egykor büszke sőt.
Szelid karod a roskadót ölelje,
S ha már e földön nyugtát nem lelé:
Bilincset összetörve, égő lelke
Hadd szálljon áldóbb, szebb világ felé!

Szalay Fruzina.

A Csermő-gyémántok.

Irta: MUNKÁCSY KÁLMÁN.

A *Sacre Coeur* növendékei valamennyien meg-
egyeztek abban, hogy Csermő Flórának van közöttük a
legrózsaszínűbb bőre és a legkékebb vére. Sőt még azt
is kisütötték, hogy feltűnően hasonlít a góthai almanach
aranyos czimlapjának hosszuszárnyu angyalához. Meg
voltak győződve róla, hogy soha sem lesz más ideálja a
Csermő czimer vasbuzogányos vitézénél. Azzal szerették
bosszantani, hogy az antik mahagóni cassette, amely a
Csermő-gyémántokat rejti, az ő frigyszekrényre és a szoba,
amelynek vasszekrényében a családi ékszerek pihennek,
a *szentek szentje*, ahova imádkozni jár. Sőt egy nagyon
is piros vérű társnője, valami bácskai szerb milliomos
leánya, egy alkalommal nyersen a szemébe vágta:

— Te nem szeretsz senkit, semmit Flóra, csak a
gyémántjaidat.

A nyugodt vérű baronesse higgadtan felelte:

— Ha a harmatcseppeket à jour foglaltathatnám,
épen oly örömem telne bennök. Én a gyémántjaimat is
csak a tisztaságukért és a fényükért szeretem.

Persze nem hitték neki. És csakugyan nem látták
őt sohasem gyémántok nélkül. Vasszin fürteiben, Makart-
övén, a cipője csattján, vagy az uszálya peremén ott csil-
logott mindég egynehány közülök. Pedig a gyémántok
nélkül is megbámulta mindenki, ha hajlékony, ritmikus-

lépéseivel, simára fésült hajjal, redőtlen ruhában, mint egy római patriczius nő, elsuhogott mellette. Ez a suhogó menés jellegezte őt, akár nehéz volt, akár a leglankadtabb batiszt ruhát viselte. Szeme világos volt, de sokan megesküdtek reá, hogy koromfekete. Arcza, keze halvány hosszukás; egész megjelenése olyan, amilyennek Van den Boss a Faubourg St. Germain hercegnőit festi.

Mikor kijött a zárdából, azonnal közülrájotta az udvarlók serege. Ismert parkett-vadászok és komoly, érdemes férfiak egyaránt. A szerelem tüze égett körülötte mindenütt, de ő sértetlenül mozgott e tűzben, mint a legenda asbesthingos lovagja, mindaddig, míg Beliczky Dezsővel, a 7. huszárezred fiatal hadnagyával meg nem ismerkedett.

Ez a Beliczky Dezső volt az ezred legfiatalabb és legkönnyüvérbű tisztje. A felebbvalói csak szégyenkeztek miatta, hanem az asszonyok bolondultak utána. Talán ábrándos szemeinek nyugtalan, bús tekintete hatott reájok, vagy a puha, szőke haj, amelynek finomságát akármelyik leány megirigyelhette tőle. Ez a fiatal tiszt nagyon léha, nagyon közönséges életet élt. Pezsgőzött minden este, bár utálta a szeszt és hamar berugott tőle. Egyike volt a leghazardabb kártyajátékosoknak, bár minden játék halálosan untatta. Az orfeumok festett arczu szépeire ezeket költött, mikor a legszebb mondaine asszonyok közül választhatott volna kívánatos szeretőket. Néha képes volt a legsztelenebb bravourokat elkövetni, néha meg számalmasan, gyáván viselkedett. Női társágban többet mosolygott, mint csevegett és meg vagyok róla győződve, hogy maga csodálkozott legjobban, mikor a kis karikagyűrűt az ujján látta, amelybe Csermő Flóra nevének kezdőbetűi voltak bevésvé.

Már félév óta voltak jegyesek. Ez idő alatt Flóra befolyása alatt meglehetősen tartózkodott az italtól, a bacarattól és a chantantok csillagaitól. Hanem a tiszt kaszinó legutolsó estélyén megint játszott és az egész éjjel vesztett.

Következő este meglátogatta Flóráat cousinja, egy szeleburdi víg fiu, különben tisztársa Beliczkynek, aki azzal bucsuzott el hugától:

— No, a te kedves Dezsőd is elverte az éjjel a menyasszonyi prezentedet.

Flóra elhalványult, de közömbös hangon válaszolta:

— Jól tette. Nincs szükségem semmiféle ajándékra.

Hanem mikor magára maradt, egy néma, fényes köny gördült ki a szeméből. Sietve letörülte az arczáról s azután járkálni kezdett a génuai bársonnyal beborított szobában. Fáradtan végig húzta kezét a fekete butorok selyem szövétén. Elnézéldött a kis majolika asztal amorettekből és szőlőgerezdekből kombinált csoportozatán, tünődve álldogált a Galathea pharosi márvány szobra előtt, hanem alig tudta, mit csinál. Majd egészen behuzódott a falak bársonyába, amelyből fehér ruhájában úgy kidomborodott, mint valami gipsz-reliefkép. Azután az ablakba dőlt és kibámult az utcára. Megfigyelte a silhouettszerű setét alakokat, hanem akit várt, nem látta sehol. Pedig már régen elmúlt a napi látogatás rendes ideje.

Vajjon miért nem jön ma!

Halk, bizonytalan kopogás hallatszott végre az ajtón. Dezső lépett be. Mormogott valamit félhangosan, érthetetlenül. Valami szánalomraméltó gyermekesség nyilatkozott egész magatartásán. Fejét válla közé húzta, mint a fázó ember. Nem ült le. Látszott arczán a tőprengő kérdés, vajjon Flóra tud-e már mindent? Félszegen csókolt meg a fehér, hideg kezét.

— Már régen vártam, — mondotta Flóra halkan.

Dezső mentegetődni akart, de Flóra bágyadtan intett a kezével.

— Hagyja... tudom — és azután hirtelen, határozott mozdulattal feléje fordult:

— Kártyázott, Dezső?

Dezső nem felelt. A leány még közelebb lépett hozzája.

— Vesztett?

Dezső lassan — nehezen kinyögte:

— Vesztettem.

— Sokat?

És visszafojtott lélekzettel, előre hajlott nyakkal, setét szemekkel nézett az arczába.

— Huszonkétezer forintot.

Hosszu, kinos szünet állott be. Flóra lehajtotta fejét, majd sebes, rövid lépésekben fel s alá járt kezdet a szobában. Fürtjeit többször idegesen visszasimította, zsebkendőjét a homlokához szoritotta. Azután fájdalmasan végig nézett az összeesett emberen.

— És mit szándékozik most tenni?

Dezső vállat vont és a fejét bizonytalanul ingatta, merev szemmel bámult a plafond aranyos rozettájára.

— Nem tudom, — szólalt meg siró hangon, — igazán nem tudom. Kifogytam már minden segélyforrásból. Az eladott birtokból bejött huszonötezer forintot a kauzióra tettem le.

Egy pillanatra még jobban elborult a halvány, szép arc, de a másikban már valami diadalmas örömmámor sugárzott le róla.

— Igazán szerencse. A kauziót holnap visszaveszi és 48 óra alatt kifizetheti az egész adósságot. A világ, az atyám, akinek ismeri gondolkozását, nem fog megtudni semmit.

Dezső ijedt mozdulatot tett a kezével.

— És azután?

Flóráat meglepte a kérdés.

— Azután? — és felemelte a hangját — Oh, ne féljen Dezső! Nem fogom azért elhagyni. Én nem az egyenruhát szerettem meg önben. Vele leszek, vele maradok. Szép összeköttetései vannak, állást fog találni.

Dezső arczán, amelyen minden érzélem feltünően visszatükröződött, mint a setét ruhán a legkisebb por-szem, az ijedtség és csüggedés kinyomata jelent meg.

Flóra egészen melléje simult, vállára tette a kezét és azzal az odaadó, szerető tekintettel nézett a szemébe, amelyet Dezsőn kívül más nem látott tőle soha.

— Habozik? Oly neheze érik erről a két csillagról lemondani? Pedig ezek az aranycsillagok nem jó csillagai voltak; lidércfény inkább. Lássá, én is szeretem a fényt és a csillogást, de jobban szeretem a boldogságot. Nekem is voltak szép tündéralmaim; a dajkamesék királyfia az idők folyamán nálam is a férj ideáljává változott. De ma már nem kell korona, csak szerető szív. Lemondok az álmaimról, pedig ezekről nehezebb lemondani, mint a valóságról. Azt hiszem, önnek is van *miért* lemondania.

Dezső csak állott némán, mozdulatlanul, mint egy-élettelen bronzszobor. Néha-néha nagyot nyelt, mint a kinek a bevett falat nem akar a torkán lecsuszni. Tétovázva, zavaros szemmel tekintgetett körül a szobában.

Flóra nézte. Azután egyszerre visszalépett és kiegyenesedett. Mintha nyulánk termete egy fejjel megnőtt volna e pillanatban. Valami félelmes setétség borongott megszilárdult hangjában.

— Jó; ne quietáljon. Segíteni fogok önön. Akit vőlegényemmé emeltem, annak megmentem a becsületét — s azután az ő sajátos, susogó lépéseivel eltűnt a mellékszobában. Egy pár percz mulva egy kis barna, ezüst pajzsos szekrénykével a kezében tért vissza. Dezső halkan felkiáltott, mintha valami ijesztőt látna:

— A gyémántok!

Igen, a gyémántok, melyek fényébe annyi bizalmas édes este merültek el kéjes hallgatásban, a solitáirek, amelyeket annyiszor csatolt fel reszkető kézzel arra az elegáns hajlásu fehér nyakra, a filigrán aigrettek, amelyeket úgy szeretett puha fürteire szorítani; a háromszázados gyémántok együtt, amelyek mindegyik kövéhez egy-egy ódon, szép legenda fűződik.

Flóra végtelen nyugalommal válaszolt.

— Azok! Ismerem az értéküket. Ha elzalogosítja, huszonötezer forintot mindenesetre kap értük. Mindent rendbe hozhat velük.

A szekrény teteje felnyílt és a piros peluche bélésből kirepült a vakító fehér sugár, amely szinte sziporkázva rebtent be a szoba homályába. Dezső elfedte szemét, mintha a hirtelen fény elvakítaná. Melle zilálva emelkedett.

— Ha a cautió megmarad, ezekkel kell tisztázni a helyzetet. Hiszen maga mondotta, hogy kiapadt minden segélyforrása. Vegye át a dobozt!

Dezső még mindig nem mozdult, a keze fáradtan alácsüngött. A leány mohón leste minden mozdulatát. Ajka félig kinyílt, szeme kitágult. Végre is izgatott mozdulattal nyomta kezébe a dobozt és türelmetlenül mondotta.

— Siessen! Holnap elvárom.

A férfi félénken, ujjhegygyel fogta meg a szekrénykét, gépiesen sapkája után nyúlt és kisetett a szobából.

Aki másnap megszokott könnyű, jelleg nélküli lépéseiben visszajött, már ismét az örökös mosolygó, parfümbe fűrésztött kisasszony-katona volt. Flóra a kerevet egyik sarkába húzódva ült és megreszketett beléptekor. Dezső derült arccal tette le az asztalra a mahagoni csettet.

— Végeztem, — mondotta elégedetten.

— Nos mit tett?

— Amit ön tanácsolt, Flóra?

— A kauczió?

— Az ékszerek.

Flóra lassan, komolyan felemelkedett a helyéről. Még gondolkodni látszott. Arcza félelmesen sápadt volt és a szeme egészen fekete. Azután egyszerre színtelenül mereven felnevetett, mintha egy szobor nevetne.

— Hát mégis jól jártam, hogy magam helyett csak a gyémántjaimat adtam önnek oda. Különbölni lehet, hogy ön is jól járt. Vegye még hozzájuk ezt a kis karikagyűrűt; cserébe az enyimet kérem. Ön az aranyozott csillagokat választotta, fényeskedjenek azok önnek. Én nem akarok többé versenyezni velök. S így máttól fogva nem vagyok már önre nézve senki, csak egy nagyon türelmes, készséges hitelező. Isten önnel, Dezső!

És ott állott előtte büszkén, egyenesen, mialatt egész lényéből valami félelmes, hideg csillogás áradt ki, olyan, amelyet a Csermő-solitáirek árasztottak. Dezső valahogy kitámolygott az ajtón.

Egy-két napig nagyon levert és csüggedt arcczal járt-kelt az utcákon, a korcsmában hallgatott és sóhajtozott, míg egy este összeverődve néhány pajtással, egy pezsgős vacsorát nem csapott az Angol királynőben. Telt még a gyémántokból. Másnap azután áthelyeztette magát egy másik ezredhez.

Flóra pedig minden este ott jár-kel a bársonyos szobában, simogatja a butorok fekete fáját, meg-megáll a Galathea szobra előtt, aki bizonyosan azt gondolja magában, hogy ez a fehér arcú, élettelen leány nem-sokára a pendant-jává válik, kiki néz hosszasan az ablakon, belebámul a gázlámpák sárga lángjába és én azt hiszem, hogy nem a gyémántjait sajnálja.

A piros vérű szerb kisasszony pszichológiája alighanem tévedett.

S a i s o n .

Márcziusi hó.

Van nekem egy kedves kis cousineom, enni való szép gyermek, aki bizonyosan mert szép, még szebb szeretne lenni. A szegény embert boldoggá teszi egy pár forint, hanem a milliomos bizonyosan egy másik millióról álmodozik. Ez az aranyos fruska minap reggel, hogy felemeli boglyas fejcskáját, gyűrött vánkosáról, tapsolni kezd örömeiben.

— Hó esett az éjjel, hó esett. Márcziusi hó.

És sietve belebukik törökpiros papucsába, egy nagymamás kendőt dob magára és kiszalad az udvarra, hogy jól megdörzsolje arcát egy marék hideg hóval.

Másnap reggel azonban megint csak frissen esett havat lát odakün.

Most már egy egész mosdótállal hozat be magának a szobaleánnyal. Tegnap csak a két arcának jutott, jusson ma a karjának is, annak a formás gömbölyü karnak, meg a nyakának, bár ez a hó nem sokkal fehérebb nála.

De harmadnap megint csak ott fehérlik az alig lehullott hó. Megtöltet egy hatalmas fürdőkádat vele és mikor az felolvad, kaczagva lubiczkol benne. (Én ugyan nem láttam, de maga mesélte.) Nem tudom, mire gondolt a kis csintalan jószág, hiszen tudta, hogy a szeplőket csak az arczon veheti észre a kíváncsi szem.

Mikor tegnap meglátogattam, dagadt képpel, vörös orral. Könyes szemmel jött elé, szokatlan alt hangon üdvözölt, a zsebkezdő meg folytonosan vándorolt zsebéből ki, zsebébe be.

— Hát veled mi történt Blankus? — kérdeztem tőle egészen ijedten.

Majdnem pityeregve felelte:

— A márcziusi hó.

Amint végig néztem a kis náthás, prüszkölő jószágon, bizony úgy találtam, hogy ez a márcziusi hó nagyon furcsán tett eleget szépítő feladatának.

Egyáltalán nem tudom, kinek az agyában termett meg az a gondolat, hogy a márcziusi hó szépít, de merem állítani, hogy csak egy bohó leányfőben keletkezhetett. Mert csak ez süthet ki olyan kedves bizarrságot, hogy a téltől kérjen kölcsön szépséget, a tavasz és a hőtől várjuk azt, hogy rózsákat fakasszon.

Apró, térdnadrágos fiu koromban egy ideig egy fiatal, szép nénikém házában tartózkodtam. A néni épen bálba készült. Csillogó szőke, de kissé akaratos hajával megbirkózott a frizeurnő és a fehér selyem surah-derék is már karcsu derekán feszült. Én a szoba egyik ablakában állogáltam (akkor még beeresztett az öltözőjébe a néni) és hosszasan elnéztem, mint nyulnak alú az égből azok a hosszú, fehér selyemszálak, a melyekkel mintha valami láthatatlan kezek — nagy szorgalmasan dolgozva — a földet akarnák az égboltozathoz odaöltetni.

Belekapaszkodtam Flóra néni suhogó szoknyájába.

— Miből lesz a hó, Flóra néni?

A néni csak tovább czirógatta a rizspos pacsmaggal az arcát. Hanem az én oknyomozó lelkem minden áron magyarázatot kívánt.

— Miből lesz a hó, Flóra néni?

A nének, úgy látszik, nem volt kedve fizikai előadást tartani az én buksi fejemnek, bizonyosan valami régi dajkamese jutott az eszébe.

— Tudod, édes fiam, az anygalkák is mulatnak ám néha odafenn. S amint körül tánczolják a nagy-nagy mennyországot, folytonosan pereg szárnyukról (amely épen olyan, mint az én fehér peluche-belépőm a széken ott) a puha finom pihe. Ez a sok pihe azután lehull a földre és ez — a hó.

Nagyon tetszett nekem ez a poétikus magyarázat és szörnyen büszke voltam rá, hogy az én nénikémnek épen olyan jó izlése van, mint az anygalkáknak, a mi a fehér peluche viselését illeti.

Ha igaz az én nénikém hó-elemezése, akkor az idén az angyalkák ugyancsak vidám farsang-utolját csaphattak, mert a sok pihe még egyre hull a földre azóta.

Hanem a márcziusi hó reám elvesztette már minden poétikus hatását. Daczára, hogy nem vagyok város-anya, a kit a sok hó eltakarítása aggaszt, sem poéta, aki a haját tépi, hogy tavaszi zefírekkel telített versével fűtenie kell, ez a rengeteg hómassza mégis pesszimiztikus hangulatot kelt bennem. Arra gondolok, hogy nagyon meg kellett csufulnia a mai emberiségnek, hogy a jó isten ennyi szépítőszert talált szükségesnek rendelkezésére bocsátani.

Lancelot.

Komáromi Mariska.

Egyszerre — ezelőtt úgy tiz esztendővel — egy különös hang csendült meg Budapesten. Valami édes ének, lágy, de a szívet is ható, szüizes és tiszta, de mégis mámorító. Hiszen hallott már a főváros szebbnél szebb asszonyokat, szebbnél szebben énekelni, művészibb módra is, tömörebb hanggal is, de én nem emlékszem, hogy énekesnő valaha olyan benyomást tett volna a mi közönségünkre, mint az a vézna fiatal leány, aki nem volt sem színpadi, sem utcai szépség, sőt kiritt a népszínházi környezetből, olyan egyszerű, olyan igénytelen, szinte polgárleányos volt. Barna haja — nem hosszú, csak olyan rendes — leeresztve, ez volt az egyetlen rajta, ami arra vallott, hogy nem úgy tévedt ide a színpadra; hanem itt keresi jogait, a jövődjét, életének a célját. Amikor először csendült meg a még nem is érett, nem is nagy mezzoszopránja: Budapest szeretete azonnal az övé volt. És eszébe sem jutott senkinek is fontoskodni azzal, hogy Komáromi Mariska, bár színészcsaládból született: nem születhetett kész színésznőnek és a temperamentumát lenyűgözte még a félnétség; kedves kis fejét mereven tartotta, mint egy iskolás leány, amikor a zárdában énekel, az ajka reszketett az izgatottságtól, mintha kedve lett volna mindjárt sirva fakadni. Individualitás volt a hangjában, még pedig olyan fajta, melyet nemcsak az énekhez tudósa, de mindenki általjában megkülönböztetett, élvezett. És dalok, közönséges szerzemények, lettek bájosak, híresek, sőt jók, mert tőle hallottuk először és a vidéki színházakban, az uri házak zongorás szobáiban olyan módra énekeltek a dalokat, mint ahogy ő; énekének egyénisége, a kis igénytelen lány egyénisége, érzése titokzatos hatalommal lett urrá egy egész éneklő ország fölött.

*

Ugy tiz évvel ezelőtt volt ez és daczára e roppant időnek — ilyen dolgokban irtózatosan sebesen mulik az idő — a régi hatás, a régi alak ma is él, ez a régi hang még mindig vibrál a levegőben. Csak Komáromi Mariska lett meg-meg más, fogta magát — mint a mesében — megrázkódott, levetette a rövid és polgári ruháját, sleppet és fényes jelmezt öltött magára. És nem elégedett meg azzal, hogy hol fájón, hol boldogítóan, de mindig szeliden teleénekelje az emberek lelkét: erővel és hatalommal, hízgeléssel és művészettel, egészen a szívéig akart hatolni.

Otthagya a népszínházat, mely már az övé volt, otthagya az operát, mely akkoriban nem a művészeté volt, otthagya a párisi énekmesternét, miután elszedte tőle a művészet titkos fortélyait, otthagya az olasz staggionet, melynek primadonnája volt, belátván, hogy az is nagylelkűség tőle, ha a taliánoknak egypárszor énekel. Mindenképen drágán megbecsült lehetett volna

odakint, de haza jött. És amíg mindenki, aki csak szereti a dalt, bensejében érzi az ő dicsőségét, Magyarország egyik legkedvesebb, legindividualisabb, legigazibb énekesnője: nincs a színpadon. Az újságok azt írják, hogy az opera szerződtette, a közönség azt hiszi, hogy nem akar szerződni, — hogy is lehetne másképp? — mi pedig nem tudjuk, hogy mit higyjünk, tudván a valóságot, hogy még mindig azokkal a hangokkal kell beérnünk, melyek tiz évvel ezelőtt csendültek meg és még most is vibrálnak a levegőben. És a dal ez emléke közvetlenebb hatással van ránk, mint a külsőországi primadonna éneke, amit mostan hallunk.

*

Sem okom, sem kedvem bókokat mondani annak a művésznőnek, kinek arczképe díszesíti ezuttal az újságunkat.

Nem akarok diffamálni senkit, és legkevésbé akarom magamra haragítani az operaénekesnőket, de kénytelen vagyok el nem tagadni, hogy nem ismertem, sőt nem is hallottam még művésznőről, akiben oly kevés lett volna a színészeskedésből, mint Komáromi Mariskában. Rajta semmi nyomot nem hagyott az, hogy minden estve másnak kell lennie. Benne nem maradtak nyomai a szerepeknek. Olyan öntudatos, annyira világos és biztos eszű leány — hogy félni kell tőle. Így beszéltek róla az ismerősei és talán féltek is, talán jobban is imponált, mintsem akarta volna és mintsem az kívánatos lehetett az ő pályáján. De hát amint a kis operett diva nem tudott semmit a czélszerűségi okokról, úgy nem akart tudni ilyenekről később az opera-primadonna sem.

Csak egy föltűnő, hogy milyen okosan választotta meg az apját. Természetesen gyámáját, a ki nem más mint Rákosi Jenő.

*

Rákosi Jenő fődözte fel. Nem tudom biztosan, de úgy vélem, hogy ő is képeztette ki és ha nem volna gyámaja, hanem idegen hozzá, bizonyára jogaihoz is segitené. De így Komáromi Mariska némán — és bizonyára vidáman is — várja, hogy a tévedések vigjátékának mikor lesz vége és az emberek mikor nyitják ki azt a kaput, mely az ő jogos otthonához vezet és amelyet csak érthetetlen tévedések és mulatságos félreértések okán zárhattak el előtte. Hisz ime, a kulcs is a kezében van: a közönség akarata, több annál: szeretete.

Tessék megszavaztatni bennünket, a főrendiházi tagtól le a géplakatoslegényig: van-e énekhang, mely frisebben, kedvesebben zsongana emlékünkből, mint az övé, a régen hallott, az oly kevés szer hallott.

*

Most pedig becsületszavamra fogadom, hogy a művésznőbe akkor sem voltam szerelmes, amikor bizonyos platonikus, de heves érzellemmel égett érte az egész fiatalság. Akkor fiatal voltam magam is és nem is tudom, hogyan eshetett meg a dolog. Valami érzébeli hiba lehetett bennem. Ma pedig... ma pedig fájdalom, nem a magas emeletről nézem többé a színpadot és boszankodással tölt el az a tudat, hogy egy pár rongyos ezer forint különbözet miatt még mindig csak a régi, édes hang friss emlékével kell beérnünk. Szerencse, hogy az még most is reszket a levegőben, és amíg e sorokat írom, most is a fülemben zsong.

b. s.

Az én kukám.

Irta: KADA ELEK.

Isten verte egy hely az a szegedi »rendező udvar.« A mozdonyok örökös dübörgése, sistergése; az ide-oda lökött kocsik puffogása, nyikorgása; sürgölődő munkások sipolása, zsvajgása, szinte megbódítják az embert, s aranyért se talál egy talpalatnyi helyet, ahol nyugton pihenhetne. Az állomás füstös akáczfái csak nyavalyognak a pörzsölő melegben: a város felé eső gidres-gödrös térség sivar egyhangúságát csak egy-egy pirosló bogáncs, vagy kékelő katáng tarkítja; a másik részen elterülő kubik-gödröket pedig hol elborítja a szennyes ár, hol meg békák milliói lepik el a bűzös pocsolját. A ködös távolban kigyózó Tisza füzesei, meg a Boszorkány-sziget ős erdeje csalogatják ugyan a szemet, de ez is csak olyan mint a délibáb, többet ígér, mint a mennyit adhat. A szúnyogok valódi hazájában ember, állat nem találhat üdülést.

Mikor ide kerültem, elijesztett ez a kietlenség. Felfohászkoztam, hogy legalább egy olyan barátra tehetnék szert, akivel megoszthatnám ennek a számkivettség forma életnek a komorságát. Beteljesedett a fohászsom, mert mindjárt másnap a véletlen megajándékozott egy ilyen vidító jó baráttal.

Ott álltam a kocsik-rendező között. Figyelemmel kísértem a munkát, de figyelmemet egyszerre elvonta a hátam mögött keletkezett kiabálás s oda pillantva, meglepetve láttam, hogy az egyik munkás kegyetlenül ver egy kis gyereket

Hirtelen oda ugrottam, kikaptam kezéből a siró gyereket, s ingerülten vontam kérdőre a durva munkást. Ez azonban azzal védekezett, hogy az a süketnéma folyton ott mászkál a kocsik között s hiába intik, hiába verik, nem használ; pedig ha egyszer el találja ütni a kocsit, hát ők lesznek érte felelősek. Elmondta aztán azt is, hogy az öreg Szabó váltóórnek az unokája. Egészséges szép fiú volt, hanem a szegedi árvíz alkalmával meghűtötte magát, nagy beteg lett, s azóta süket is, néma is.

Megesett rajta a szívem. Az állomás körül játszó gyerekek gúnyosan nevettek szerencsétlen társuk szemébe s amint ezeket megkorholva, gyöngéden csirógattam, vigasztalgttam a kis kukát, egyszerre elhagyta a sirást; rám bámult okos két szemével s én ebből a bámuló kifejezésből azt olvastam, mintha azt kérdezte volna: ki vagy te idegen bácsi? hisz engemet öreg apám, öreg anyámon kívül senki se csirógat a világon; mindenki üldöz, mindenki csúfol, mindenkinek útjában vagyok. Ki vagy te, aki az én szerencsétlen fejemet gyöngéden simogatod?

Nem tudtam vele beszélni, csak jelekkel iparkodtam magyarázni, hogy én nem bántom, de kerülje a kocsikat, mert máskülönben baj lesz.

Erre aztán a maga módja szerint beszédes lett az én kis kukám. A kezével hadonászott, a szemei úgy jártak mint a villám s habár nem értettem a beszédjét, mégis bólintgattam. Hogy megörült a szerencsétlen! Azt gondolta, hogy minden szavát értem. Azt gondolta, hogy azt a panaszt, amit nem enged a sors ajkára venni, megérti az én lelkem. Barátként küldött engem az isten hozzám, s nekem is ettől a percztől fogva ez a bánatát magában tartó kis kuka gyerek volt a legkedvesebb, legigazibb barátom.

Estefelé kiballagtam az öreg Szabóhoz, hogy a váltóját ellenőrizzem. Ha nem vagyok kötelezve az ellenőrzésre, ki se fáradok hozzá, mert úgyis tudtam, hogy mindent rendben találok. Honvéd főhadnagy volt az

öreg. Elveszett a dicsőség, elveszett a rang, elvesztek az úri barátok, de egy nem veszett el. Az öreg honvédtiszt kötelességérzete még a daróc munkásruha alatt is megmaradt. Nem volt már egyéb öröme, mint az a kis süketnéma unoka, de aki egy egész élet ábrándját látta sirba dőlni, annak az az öröm is elég.

Ott ült a kis padon. Hófehér hosszú szakálát nyájasan csirógatta a gyerek, s úgy elgögyögtek a maguk nyelvén, hogy szinte fájt megzavarnom azt a boldog perczet. Lassan közeledtem, de amint a gyerek észrevett, leugrott a padról, elébem szaladt s oly szeretettel csókolt a kezem, mintha a szívemhez lett volna nőve. Aztán újra elkezdett hadonászni, érthetetlen torokhangjával hol kaczagni, hol kiabálni, majd elkezdett a nagyapjának integetni, mintha azt mondta volna: beszélj már öreg apám, a te szavadat jobban értik.

Beszélt is az öreg. Nagyon megköszönte, hogy az unokájával olyan jól bántam, meg hogy kivettem a durva munkás kezéből.

— Honnan tudja mindezeket?

— Most beszélte el a Jani.

— Hát el tudta ugy magyarázni, hogy megértette?

— Hogyne tudta volna? Megértjük mi egymást.

Azt is mondta, hogy a miért olyan jól tetszett vele banni, hát megajándékozta a hivatalnok urat. Madártojást szedett a réten, azt akarja odaadni.

A kis kuka esakugyan nyájas arcczal jött felém, aztán a kezében tartott kis fészket olyan szívélyesen kínálta, mintha azt mondta volna, nekem ez nagy kincsem, de ha neked mitsem érő, ne azt nézd, hogy mit adok, hanem azt, hogy milyen szívből adom

Elfogadtam az ajándékot, aztán törtem a fejemet, hogy mivel viszonzzam. »Hallja-e öreg, mit szeret ez a gyerek a legjobban?«

— A dohányt.

— Dohányt? Hét esztendő gyereknek maga megengedi a dohányzást?

— Nem lesz ebből uram diák, hát mit féltsem az esztét?

Erre az évrre nem volt válasz. Kivettem a dohányszelenczém, megsodortam két szivarkát, aztán a kis kukával közösen rágyujtottunk.

Csendesen hullámzó szellő derült ég felé hajtá a bodor füstöt. Minden füstkarikának fellebbenése után halk »áj ajk« szó hangzott el a néma gyerek ajkán, s én aki ezen a helyen nem láttam egyebet a kietlenségnél, most elmerengve tekintettem fel az ég felé szálló füstre s az jutott eszembe, hogy a világegyetem hatalmas alkotója még a legridegebb helyet is úgy teremtette, hogy megtalálhatja benne tanyáját a boldogság. Én is megtaláltam. Ha az öreg apa nagy veszteségeire elég írt adott az az unoka, akkor az én zúgolódásaimat is eloszlathatta egy ilyen kis kuka gyerek igaz szeretete.

Jó pajtások lettünk. Az én kukám többet rá se nézett a gyerekekre. Mit vágyakozott utánuk, hisz soha se érezte a szeretetüket? Hozzám huzódott, mert én soha meg nem szomorítottam, sőt mindig a kedvébe jártam. Együtt jártunk halászni, madarászni; hol labdázunk, hol sárkányozunk, ha meg oda kötött az irodához a dolog, lassan besompolygott hozzám, s akár egész nap is ott maradt volna nálam. Megosztottam vele az ételemet, megosztottam a dohányomat, s olyan kényeres-pajtásokká váltunk, hogy még a gondolatjait is ellestük egymásnak. Az én kis kukám arra volt legbüszkébb, mikor mellettem ült az irodában, aztán rágyujtva egy szivarkára, kezébe vehetett egy plajbászt, s risz-rosz papirosra rajzolgathatta a sok ákom-bákomot. Milyen jó izüen mosolygott, ha látta, hogy a ki-be járó vasuti munkás

nép megbámulja. Bizonyosan az juthatott eszébe, ugy-e, eddig csak vertetek, de most nem mertek megütni? Majd ha én is ur leszek, aztán én parancsolok nektek, akkor ti félték majd tőlem.

Ennek a kis szerencsétlennek a gondolata oda fészkelte magát az én agyamba. Mikor rá-rá pillantottam, egy szó keringett a gondolatomban: a »majd.« Mi lesz te belőled majd? Ha elváltasz tőled a sors, meg öreg apád is kidől mellőled, kinek panaszlod el bánatodat? ki nyújt neked örömet? ki vagy taszítva a nagy világba, s ennek a századnak nagyhangú társadalmából, nem várhatsz egyebet csak a koldus-botot.

Amint el-el gyötört ez a keserű gondolat, egyszer csak egy eszme villant meg az agyamban. Kezdtém emlékezni, hogy valamikor olvastam a süket-némák tanításának módszerét. Eszembe jutott, hogy ezeket a szerencsétleneket miként tanítják olvasni és beszélni. Rögtön szemközt ültetém a kis kukám, egy papírlapra leírtam az I betűt, jobb kezét oda illesztém a torkomra, bal kezét meg a szívemre, én meg jobb kezemmel megfogtam az ő torkát, bal kezemet pedig rátettem a szívére, aztán hol a betűre integetve, hol rá nézve, hangosan mondogattam: i, i, i.

Mosolyogva nézett. Majd lassanként elkomolyodott, merőn vizsgálta a szájamat, aztán egy gyenge torokhangot adott. Erre tagadólag intettem a fejemmel s újra kezdtém mondogatni: i, i, i.

A sok próbálgatás után egyszer csak az én kukám tisztán kimondja: i. Levettém róla a kezemet, rámutattam a betűre s mikor az a gyerek mosolyogva, újra hangosan mondta ki a betűt, olyan érzés szállotta meg keblemet, amelyet ember abban a szurtos irodában nem érzett soha.

Az öröm és fájdalomnak sajátos vegyülete támadt bennem. Boldogított az a tudat, hogy egy sötétséggel borított lelket képes voltam felsegíteni annak a lépcsőnek első fokára, amely a világosság csarnokába vezet, s fájt, hogy ez az önző társadalom pusztulni engedti az ilyen teremtést, akiben az isten ültette nemes tulajdonságoknak egész tüze lobbanna fel, ha a könyörületesség a tanításnak csak egy szikrájával érintené.

Mily öröm volt, mikor az én kis kukám tisztán olvasta: *i, i, u, ú, o, ó!*? Mily öröm volt nekem, mily öröm volt neki, mikor az emberek bámulták a tudományát?!

Ettől az időtől szaporodott a tekintélye, kezdtek vele foglalkozni az emberek. Mindenki azon gondolkozott, hátha lehetne még ebből a gyerekből embert faragni? Utána jártunk a dolgának, összeszedtük a szükséges bizonyítványokat, rábeszéljük az öreg apját, hogy a gyermeket vigye fel az öreg anyja Budapestre, aztán valami uton-módon majd csak kieszközlük oda fenn, hogy ennek a szegény teremtésnek juttatnak egy helyet a süket-némák intézetében.

Mikor a nagy nap elérkezett, egész hadi tervet kellett kieszelni. A kis kuka tudta azt, hogy melyik vonat jár be Szegedre, mert azon sokszor bement már a városba. De azt is tudta, hogy melyik vonat megy felfelé, arra pedig rá nem ült volna a világért, mert az nagyon megszire megy, ő pedig el nem hagyja az öreg apját. Ugy határoztuk hát el a dolgot, hogy majd az esteli vonattal bemennek Szegedre, s mikor onnan visszajövet a vonat a rendező udvaron megáll, nem szállnak ki, hanem az öreg anya szorítsa magához a Janit. Egy percz múlva indulnak tovább, s ha elindultak, akkor majd beletörődik a sorsába.

Ugy is volt. Estefelé künn voltunk az öreg Szabó bódéjában. Nagy kedve telt a kis kukának az új ruhában, de mikor azt látta, hogy a bucsuzás alkalmával egy

könyccsepp csordul ki az öreg apja szeméből, nagyon elkomolyodott s fekete szemeit olyan kérdőn jártatta körül, mintha érezte volna a veszedelmét. Csak nagy biztatással tudták a vonatba betuszkolni, s ha én nem állok mellette, bajosan bír vele az öreg anya.

Szegedről éjfél után indult Budapest felé a vonat. Azt gondoltuk, hogy a Jani majd csak elalszik, s észre sem veszi, amint kiragadják az ő kedves otthonából. Az nap én is meg az öreg Szabó is szolgálatban voltunk. Én indítottam a vonatot, ő meg kinn állt a váltónál.

Beért a vonat. Rögtön észrevettem, hogy az egyik kocsiban baj van, mert hallottam az én kukám kiabálását. Nem volt vesztegetni való idő, jelt adtam az indulásra s kicsordult a köny a szememből, mikor utána néztem annak a robogó vonatnak, amely elragadta tőlem az én kedves kis kukámat, az én egyetlen jó barátomat. Néztem néztem a távozó után, de amint a vonat elhaladt az öreg Szabó mellett, egy éles sikoltás hallatszik be az állomásba, az öreg váltóór leinti a vonatot, mire az megáll, s én ijedve szaladok felé.

Mire kiértem volna, a vonat már újra elindult, de azért már messziről kiáltom, mi baj?

Az öreg Szabó elébem jött. A szemeit törülgette s majdnem zokogó hangon mondta: nincs baj. A Jani mikor meglátott, kitörte az ablakot. Nem tehetek róla, hivatalnok ur, ha meg is büntetnek, én leintettem a vonatot. Nem akar a gyerek válni tőlem, én se válok tőle. Hát hol van?

Ott ül a padon.

Csakugyan ott volt. Mikor meglátott, nem jött elébem, úgy látszott, hogy haragszik rám. Nem sokára újra kibékültünk, de nem sokára én váltam el tőle.

Azóta már nagy legény lehet a Szabó Jani. Nem tudom, hogy az agyában a világosság vagy a sötétség fejlődött-e inkább, de azt tudom, hogy az én szívemben szép emlékként mindig ott lesz az én kedves kis kukám képe.

A baba ökle.

— Ujabb adalék a darvinismushoz. —

Robinsontól, egy angol orvostól, nagyérdéki fejtegetést olvastam a »*Nineteenth Century*« legutóbbi számában, mely meglepő adalékkul szolgál a mi eredetünknek, fajunk keletkezésének darvini elméletéhez. Hogy e megfigyelés fontosságát teljesen méltathassuk, ne téveszszük szem elől azt a tényt, hogy az élő egyednek fejlődése, a csirától az érett korig nem egyéb, mint magának az egész fajnak fejlődése az élet legkezdetlegesebb alkatától mai formájáig. Az evolúció elméletére semmi sem vet oly fényt, még a palaeontologia sem, mint az embryónak beható vizsgálata, egész megszületéséig. De miért álljon itt meg az embryológia, mikor — filozofiai értelemben véve — az állat mindaddig embryonális állapotban, mindaddig apjától és anyjától függ, míg teljesen ki nem fejlődik? Teljes joggal remélhető tehát, hogy minden egyes állat anatómiájából, szokásaitól *visszafele menve* következtetés vonható az egész faj történelmére.

Egy példa ezt teljesen megvilágítja. A ló és a tehén együtt legel a réten, s jól megférnek egymással. De csak egy tekintetet vessünk a kis csikóra és a kis borjura, rögtön következtetjük, hogy már őseik szokásai és életmódja is nagyon különböző volt egymástól. A csikónak kezdettől fogva fejlettebb a lábszára, s csak oly virgonczan futkároz, mint például egy éves korában; fejét főnhordja, fülel mindenre, s megriad a legkisebb nesztől. Ellenben a kis borju oly esetlen, mint az anyja, fejét lehorasztja, s stoikus nyugalommal szemléli a körülötte történeteket. Egyedüli védelme abból áll, hogy meghúzódik a bokrokban, ha éppen erdőben van, s akár agyonüteti magát rejték helyén, sem-hogy menekülni igyekeznék.

Nem szembeszökő-e ebből, hogy a mostani lovak ősei a széles síkságon száguldoztak, nem lévén védelmet adó rejtektük, bizván lábaik gyorsaságában, melylyel elmenekülhettek ellenségeik elől, míg a mostani tehének ősei, mint ez Texasban és Ausztráliában mai napig is tapasztalható, el nem mozdulnak a bokros, fás vidékről, mert itt legkönnyebben elkerülük a fegyelmet.

Most ami az emberi fajt illeti, nem egyszer tapasztalták, hogy a gyermekek nem egy dologban hasonlítanak a vadakhoz, ugy gondolkozásmódjukat, mint cselekedeteiket illetőleg. Tetteikben néha oly jellemző vonások észlelhetők, melyeket nem lehet másként megmagyarázni, mint hogy az emberiség primitív szokásaira vallanak. Vegyük csak a gyermekek bujdosí-játékát, mikor azon igyekeznek, hogy lehetőleg eltűnjenek társaik tekintete elől. Vagy azt, hogy a kis gyermek fél, sőt sirva fakad, ha előtte ismeretlen, tehát félelmes arcot pillant meg. Nem abból az őskorból származik-e ez a félelem, mikor az ember még barlanglakó volt; s rettegett minden oly társától, akit nem ismert?

Ne feledjük el, hogy a Dordogne völgyének ősembere kánibál volt és a »kagylógyűjtő« dán hosszú ideig ugy élt, mint a Tüzföld mostani lakója. Ez utóbbinak minden ember, aki nem tartozik családjához, rettegett ellensége, *emberhús után áhító* ellensége. Ha a tüzföldi asszony vagy gyermek egy másik, előtte ismeretlen tüzföldit pillant meg, üdvét egyedül csak a gyors futásban keresi és találja. Mikor tehát a civilizált gyermek játék közben búvóhelyet keres, s az asztal, vagy a függöny mögé rejtődik, öntudatlanul is őseinek szokását követi.

Ezek a tények Robinsont meglepő, különös sikerrel járó kutatásokra indították. Minden majom-fajnak egyik legjellemzőbb sajátága, hogy kezeivel, vagy mondjuk: első lábaival nagy könnyűséggel kapaszkodik. Ez a képessége domináló szerepet játszik életében, s ugy kifejeleszi »öklét«, hogy valósággal kapaszkodó kámpó válik belőle. S ez a képesség nemcsak a felnőtt, de az újszülött majmoknál is egyformán megvan: mikor a nőstény majom ágról ágra menekül, nem törődik emlőin hurczolt kicsinyével, segít ez magán eleget, ugy belekapaszkodik anyjának emlőibe, szőrébe, hogy le nem esik róla, bármilyen saltomortálékat végez is a nőstény. S ez a tény a nemzedékeken keresztül megszelidett majmoknál is csakugy észlelhető. Wallace, a híres természetbúvár. »Archipel malais« művében érdekes esetet beszél el egy fiatal orangutangról, melynek anyját lelőtte. A kis majom, mikor Wallace ölbé vette, ugy belekapaszkodott szakállába, hogy segítséggel tudta csak lefejtetni róla.

Ez az anekdota Robinson doktort arra az eszmére bírta, hogy a kis gyermekeknekél is keressen analog eseteket. Az angol orvos hatvan oly csecsemővel tett kísérletet, kik közül a legidősebb még nem volt egy hónapos, a legtöbb azonban csak pár napot látott még az életből. Két esetet kivéve, az újszülött csecsemők legalább *is hat másodperczig* fön tudták magukat tartani, ha az orvos odanyujtott ujjába, vagy hasonló vastagságu fába kapaszkodhattak, s a kis öklöcskéjükbe tett ujat minden esetben ösztönszerűleg megragadták. Tizenkét esetben a csak egy órával előbb született csecsemők fél perczig, három esetben majd egy egész perczig föntartották testük súlyát, az orvos ujjába kapaszkodva. Négy napos korukban aránylag megerősödtek, s két hetes korukban fogó képességük a maximumot érte el. A legtöbb csecsemő másfél perczig tartotta fön magát, kettő két perczig, sőt egy új világpolgár harmadfél perczig... A harmadik héten megfogyott kis öklük ereje, annak jeléül, hogy testük súlya aránylag nagyot nött. Megemlítendő még, hogy az egyik baba a jobb kezével tiz, a bal kezével pedig tizenöt másodperczig tartotta fön magát.

Robinson e megfigyelések valóságát fényképekkel bizonyítja; minden egyes fényképen a csecsemő kapaszkodási módja s testének egész állása meglepően hasonlít a majoméhoz, valamint ez, ugy a csecsemő is egészen maga alá huzza a lábait. Mindenki meg lesz lepődve az eredménytől, aki fáradságot vesz magának megtenni e kísérleteket a csecsemőkkel.

✧ **Nyakig parlamentárizmusban.** Misem bizonyítja elszomorítóbban jelenünk történetének szegénységét, mint az, hogy mihelyt parlamentünkben valami történik, mindjárt nem történik egyébtt semmi. A parlamenti események mellett nincs Magyarországon első rangu esemény. Az irodalom, a művészetek, a társadalom legnagyobb eseményei sem akkorák, hogy a parlamenti nagyot kiáltók érett és szép tusái, vagy éretlen és rút marakodásai mögött el ne törpüljenek. Alig van egyéb közéletünk, mint a melynek éltető napja a parlament. Tessék megnézni az újságainkat, — alig van azokban egyébről szó, mint a parlamentről. A tizenhat millió állampolgár mind együtt és minden téren összevéve nem vesz igénybe annyi közérdeklődést, mint az a 450 ember, akiből megint csak 150 ember jár el egy-ahogy a Sándor-utczai házba. Pedig ebből a 150-ből is csak 50 az, aki voltaképen szerepel s optimista számitással is legfeljebb 5 az, aki a szerepeket készíti és kiosztja, — magának tartva meg a lehető legjobbat. A pesszimisták szerint még ezen 5 között is egyszerre csak 1 akad, a kinek az akarata történik — s még ennek az egynek az egy akarata sem a saját akarata az, hanem valaki másé, aki nem ül a parlamentben, hanem jóval magasabban. De bármint van is a dolog s bármily fikció is csupán a mi egész parlamentárizmusunk — azért mégis nélkülözhetetlen és érdekes valami az. Mégis a jelenünk története. Mindenki csak arról beszél, — ime, még a politika gyűlölő »Hét« is.

* * *

✧ **Metamorfózisok.** Az öreg Tisza beszélt, — két esztendei improzans hallgatás után — először. Végtelen érdekes volt a felszólalás, mert végtelen érdekes maga az ember. Egész nagy politikai pályája fölött tartott objectiv szemlélt ő maga. Az első híres hét esztendőről kiméletlenül kimondta, hogy az egy roppant tévedés volt. Brutus sem volt ilyen erős, mert az csak a saját fia, Tisza pedig a saját korábbi énje felett mondott sujtó ítéletet. De ebben az önmarasztalásban kétségkívül souverain nagyság nyilvánult. Mintha csak azt mondta volna: »nos, igen, én nagyot tévedtem, de mi van ebben? Ki nem téved? Levon valakinek az értékéből valamit egy nagy tévedés? Épen nem. Nem a legsilányabbakkal esik meg az ilyen, sőt tán ellenkezőleg. És mindenesetre nagyobb dolog hét évi teljes eltévelyedés után visszatérni a jó utra, mint mindig azon koczogni csendes filiszter tempóban«. — A második politikai életszakasz 15 éves miniszterelnöksékködése volt. Ezt az öreg Tisza ép oly objectivitással találja nagyjában jónak, mint az első szakaszt egészben rossznak. — A harmadik politikai életszakaszt nem bírálta el még az öreg Tisza, mert az még egyre folyik. Ez az ő közlegényeskedése a generálisság után. Ő ma közlegény, aki egészen önzetlenül dicséri a mai generális vezetését s azt az elégtételt adja ennek, hogy ugy vezet, amint a helyében ő is tenné. A közvélemény ebben kételkedett eddig, de, ha az öreg Tisza maga mondja s hozzá csodás objectivitással mondja — mért ne hinné el? Egészben véve az öreg Tisza egyénileg mindig egy maradt. »Semper idem« — csak a szerepei változtak. Legelőször az államlocomotiv fűtője volt. Rakta és élesztette a tüzet, Azután a locomotiv vezetőjévé lön. Vigyázott, hogy kisiklás, összeütközés ne történjék. Most dörzsfékező (»bremzer«) lett. Mérsékel minden tulságos rohanást. Bármint változtak is szerepei, — ő mindegyikben helyén volt és hasznos volt. A dörzsfékező is kötelességet teljesít, — hanem azért a gyorsvonat száguld tovább.

* * *

✧ **A legnagyobb magyar humorista.** Hiába, — még mindig Jókai Mór az. Esetlen divat Jókai hanyatlásáról beszélni, — Jókai nagyobb, mint valaha. Persze a bölcs öregkor a nagy költőben leginkább a humorizáló tehetséget fejleszti ki. A bölcs öregkorban a nagy szavak, nagy szenvedélyek, nagy képzelgések

már mind a tavalyi esztendő havai. A fölényes, szeretetteljes, szelíd, mosolygó gúny ragyog ki napsugárként az öreg költő hamar könybe boruló szeméből. Ez a gúny nem sebez már meg senkit, ez nem szatira már, de mindent megaranyoz. Megneveteti az ember szívét és lelkét, de nem hány fel senkinek egyéni hibákat és bűnöket; azt tartja, hogy minden bűn és hiba csak általános emberi gyarlóság. Nagy és kicsiny emberek — gyarlók mind egyaránt. Nagy és kicsiny emberi dolgok, — gyarlóságok mind egyaránt. És hol az igazság? Az Isten tudja? Mégis valószínűleg inkább az óvatos meggondolásban, mint a hebe-hurgyaságban. Jobb menni, mint futni, jobb állni, mint menni, jobb ülni, mint állni és jobb feküdni, mint ülni. Ez egy megszűrődött, öreg humoristának a kedves bölcsészete... Jókai Mór igazán nem hanyatlik. Nagyobb humorista, mint valaha. Bebizonyította e heti remek parlamenti beszédével.

* * *

☆ **Első vihar.** Előbb az »első lövés«-nek akartuk keresztelni ezt a néhány sornyi megjegyzést; — de ez igen homályos lett volna. Azután az »első baklövés« címet akartuk neki adni; — ez meg igen világos lett volna s hozzá kissé goromba. Az első lövést a parlament viaskodó pártjai váltották a csütörtöki gyűlésben. Addig csak ide-oda vonultak s igyekeztek egymást stratégiával és taktikával megközelíteni. Csütörtökön már löttek egymásra. Az első baklövést ugyanaz napon a ház új elnöke követte el. Megengedett egy ellenzéki felszólalást s amikor az már megtörtént, nagy hangosan megbánta, hogy megengedte. Milyen ügyetlen elnök vagyok én! — mondá; sokkal okosabb lett volna meg nem engednem, hogy Beöthy Ákos személyes kérdésben szóljon, mint megengednem. Az volt a legnagyobb baj, hogy az elkésett elnöki belátásban erős igazság volt. Az ellenzék persze zajosan örvendett az elnök önlepirongatásának, — ez meg fölbosszantotta a kormánypártot. A kormánypárt egyik legkedvesebb és legokosabb fiatal tagja, Andrassy Gyula gróf ugrott — mindjárt első haragjában — ki a porondra, hogy elrontsa, amit még az elnök épen hagyott. Hiába, a fiatalság nem bűn, nem is hiba, de valósággal tétet az emberrel ügyetlenségeket. Andrassy Gyulával is tétetett egy indítványt, melyet öt percz mulva szintén ép úgy megbánt, mint az elnök előbb a saját engedékenységét. A közbeeső öt percz alatt pedig dult a házban a vad vihar. Az első az új országgyűlésben. Szidták a kormányt, lehurrogták az elnököt, az ifju Andrassyra pedig ráfogták, hogy honvédelminiszter akar lenni s az ehhez szükséges népszerűtlenség megszerzésén fáradozik. Az Andrassy-féle visszavonulással már megint minden szépen rendbe jött volna. De akkor hozta oda a sors Szilágyi Dezsőt, a cabinet ezen közszeretben álló tagját, kiért a kormánypárt tán még jobban rajong, mint az ellenzék. Ez a ritka szeretetreméltó férfit azután finom tapintatával ismét fölkavarta a már-már elülledett vihart. Volt megint tombolás, beszéd, »eláll«, zárt ülés és végre csönd és békeesség. Az első vihar elmúlt, de a viharok sokan vannak testvérek. Egy után majd jön a többi is.

* * *

☆ **Beszélő kutya.** Abaujszántón — hirlelik a lapok — egy kutya éldegél, mely beszélni tud. Nem is olyan csodálatos dolog, mint az ember hinné, ámbar élő czáfolata a régi közmondásnak, hogy »pénz beszél, kutya ugat.« A beszéd tudománya olyan általános Magyarországon, hogy nem meglepő, ha még a körülöttünk élő oktalan állatokra is ráragad. Mi majd azt a kutyát bámuljuk meg, amelyik megtanul tőlünk *tenni*.

* * *

☆ **A magyar nyelv a muszka hadseregben.** Egy utazó, ki megfordult az Orosz-Lengyelországban állomásozó muszka katonák közt, meglepetéssel vette észre, hogy minden ezredben legalább négy tisztnek kell tudni, vagy legalább tanulni magyarul.

Az osztrák-magyar hadseregben aligha helyeznek ekkora súlyt a magyar nyelvre. Igaz, hogy a muszkák hadügyminisztere nem Bauer báró s az is igaz, hogy a muszka hadsereg meg akar bennünket hódítani, az osztrák-magyar ellenben nem.

* * *

☆ **A leendő trónörökös itthon.** Hire jár, hogy Ferencz Ferdinánd főherczeg számára Budapesten lakást keresnek, mert a leendő magyar trónörökös hosszabb ideig köztünk szándékozik lakni. Hozza isten! De kérdés, kik keresik a lakást a főherczeg részére? Ha inkarnatus osztrák udvaroncok, kitelik tőlük, hogy nem találnak s bejelentik a fenségnek, hogy »nincsen számodra hely.« Aztán a szép terv lakás híján abban marad, — mert arra gondolni sem lehet, hogy egy magyar trónörökös számára Magyarország fővárosában külön palota épüljön. Pedig hány szép üres telek van itt!

* * *

☆ **Budapest új városháza.** Elhatározott dolog, hogy a főváros a Károly-kaszárnya helyére fogja építeni nagyszerű városházát. Ehhez kettő kell: először le kell bontani a Károly-kaszárnyát, másodsor föl kell építeni az új városházát. Az utóbbit még csak elhinnők, hogy megtörténhetik, de az előbbi nem tudjuk elhinni. Nálunk kaszárnyákat sohasem bontanak le, hanem mindig csak építenek. Így hát, főpolgármesterünk szavával élve, »az emberi kor legvégső határáig« az új városháza csak légvár marad.

NÉPSZINHÁZ.

— márczius 18.

(Szökjünk. — Eredeti színmű dalokkal 3 felvonásban. Irta Vidor Pál, zenéjét Serly Lajos.)

Vidor Pál rokonszenvez a hangzatos czimekkel és ilyenekkel látja el darabjait még akkor is, ha azok nem is illenek valami túlságosan a czimekhez.

De hát ez határozottan előny, mert ha pl. legujabb fővárosi életképének azt a címet adta volna: »Két elvált házaspárnak szerencsés összebékülése«, vagy »Az Amerikába tékozló fiu gyanánt ment, de onnan mint derék ember visszaérkezett férj« — akkor mindenki előre tudta volna, hogy mi történik a darabban. Ez pedig sem a közönségnek, sem Vidornak nem állt az érdekében és Vidor okosan tette, hogy az új darabot, melynek pénteken volt a premiérje a népszínházban, a »Szökjünk« pogány-hangzásu névre keresztelte.

Szökjünk!

Mikor a színlapot meglátod, önkénytelenül is egy csomó indiskrét kérdés támad az agyadban. Szökjünk? Ki? Miért? Minek? Honnan? Hová? Ki elől? vagy ki után? — és magasfoku kíváncsisággal foglalsz helyet zsöllyédben, türelmetlenül várakozva, hogy ezekre a kérdésekre feleletet kapj.

A második felvonás végén aztán szerencsésen megtudod, hogy Döme Judit és Sík Pepi szöknek a férjeiktől, Döme Miczi az apja elől és Márta az senki elől nem szökik, hanem a többiek után. Ezért nevezte el Vidor a darabot »Szökjünk«-nek.

Hanem amit Vidor a czimben elhallgatott, azért eléggé kárpótolt minket a darabban. Hosszu idők óta nem adtak ilyen ügyes, eredeti bohóságot a népszínházban és a főpróbán aratott sikerről következtetve, a darabnak a premiére estéjén legalább is »zajos sikert« kellett aratnia.

Olyan pompás humorral, olyan ötletesen van megírva, a színpadi hatás titkainak olyan alapos ismere-

tével, olyan teljes kizsákmányolásával van megcsinálva és annyira megfelel a mi népszínházi közönségünk szája ízének, hogy ez a zajos siker legalább is harmincz-negyven előadást jelent.

De lássuk a darab meséjét.

Döme János (Szabó Anti) 10 év előtt kivándorolt Amerikába, mert a felesége Judit (Lukács Juliska) ott hagyta őt. János kártyás, lump ember volt és az asszony nem akart vele tovább élni. Kis lányukat *Miczikét* (Csongori Mariska) egy nagybácsi neveli föl. (Horváth Vincze). Ez történik a függöny felgördülése előtt, a darab ott kezdődik, mikor Döme János megférfiassodva, megkomolyodva, gazdagon visszajön Amerikából és fölkeresi a nagybácsit. Megmondja neki, hogy még mindig szereti az asszonyt, a ki ellene a válópört megindította, és a nagybácsi magára veszi, hogy ki fogja békiteni a házaseleket. Elviszi Jánost Judithoz, a kinek jelenleg *Zakariás* András (Németh József) teszi a szépet. Péter bácsi megmondja Juditnak, hogy a férje megérkezett. Judit hallani sem akar róla és a mikor meglátja, ájultan roskad össze. Félve, hogy mégis meg tudna bocsátani férjének, elhatározza magában, hogy megszökik előle.

*

Igen ám, csak hogy nem szökik egyedül. Vele szöknek 1. *Pepi*, a szobaleánya, (*Blaháné*), a ki ha hely nélkül van, a képviselőház karzatára jár tanulmányozni, művelt stílusban beszél, próbát énekel a népszínháznál, és van egy tüzoltó férje: *Verő Pista* (Vidor), a kitől azonban szintén elváltan él, mert valami csekélységen hajba kapott vele. 2. *Miczi*, a leánya, egy kedves kis bakfis, a ki nagyon szereti a fess *Palit* (Szirmay Imre) és a kit a fess Pali is nagyon szeret, 3. *Márta*, a Pali huga, a ki nem tudja ugyan, hogy miért »szökjünk«, de azért szökik.

Ellenben nem szöknek vele: 1. A *Máli* néni (Csatai Zsófi), a Judit öreg nénikéje, a ki nagyon szereti a fiatal embereket általában és a Palit különösen. 2. *Zakariás* András, a ki csak szeretne szökni, de nem szökik. 3. *Zakariás* Tiborcz (Tollagi) egy kalandhajhászó szende ifju, a ki folytonos összekocczanásban áll a nagybátyjával, mert ennek a kezéről el akarja ütni a szép Juditot. Ő is szökik, de csak a nagybátyja elől.

A véletlen természetesen a vasút mellett lévő szállóban egyesíti az egész díszes társaságot. Janit, a ki vissza akar menni Amerikába és Juditot, a ki előle akarván szökni, utána szökik, — a szobalány ravasz praktikája, a nagybácsi rábeszélése és az újra föltámadt szerelem utóvégre mégis egyesítik, Pepi kibékül a tüzoltójával, *Miczikét* elveszi Pali, a fölösleges elem pedig elpusztul.

*

Ezt a vékony mesét Vidor roppant ügyesen dolgozta föl, a mennyiben a darab főszerepévé nem Juditot, hanem a politizáló dalos szobaleányt, a »Borsszem Jankó« Juczikának hű képmását tette.

Blaháné le nem jön a színpadról az egész este, folyton énekel, csicsereg, tánczol, mókázik, mindenkinek tanácsokat ad, malheurökbe keveri vagy megmenti őket, szóval a *deux ex machina* szerepét játssza, azzal a nagy bravourral, mely minden alakítását jellemzi.

»Mire képes Blaháné?« — ez lett volna a darab leghelyesebb czime.

A Pepi szobaleány körül egy csomó jóízű alak van csoportosítva. *Máli* néni, a vén kisasszony, a ki a fiatal embereket üldözi szerelmével, *Zakariás* András, az agglégény, a *Máli* néni pendantja, a ki fiatal lányok és menyecskék körül legyeskedik, unokaöccse *Tiborcz*,

a ki kalandokra megy, rossz szójátékokat csinál, meleg jeget kap és lezuhan az első emeletről; három kivénült fenegyerek — és végül *Verő Pista*, *Pepinek* tüzoltóból póstássá lett férje, a ki saját maga irta szerelmes leveleit, önkezüleg adja át feleségének, csak hogy közelébe jusson, a ki nótázik, fenyegetőzik, duellál stb. stb. stb.

Mulatságos epizódok tarkítják a darabot és két pompás »sláger« van benne. Az egyik az első felvonás indulója, melyet Blaháné és Németh együtt énekelnek, a másik az a jelenet, melyben Blaháné a népszínházi karfölvételi próbáról jön és elpanaszolja, hogy megbukott. Ez a jelenet tele van kedélyes személyeskedéssel, melynek pikanteriáját a színházzal ismerősök gourmandise gyanánt fogják élvezni.

A darab muzsikája kedves, kár hogy a második fölvonás közepénél vége szakad.

*

Az előadás nagyon jó volt. Blaháné aranyos volt, mint mindig, Csatai Zsófi, Németh, Tollagi, Vidor kaczagtattak és Lukács Juliska megríkatta az érzékenyebb szívi hölgyeket.

Ichor.

M. kir. opera. E héten a ballet szolgálatába szegődött a repertoire. Roberter Fnande kisasszonnyal, aki pedig szép sikert ért el minálunk, úgy látszik, a tárgyalások eredményre nem vezettek s az intendatura másfelé nézett. Fölléptette *Conti* kisasszonyt, szintén brünni ballerínát, aki kedden, az álarcosbál ballet-betéjében és szerdán a »Babatündér«-ben és »Bécsi kerin-gő«-ben iparkodott a közönség tetszését megnyerni. Tapsban nem volt hiány egyik estén sem, mert a kisasszony fiatal és nagyon szép, ami ballerínánál nem megvetendő két tulajdonság. Gráciát és ügyességet is fejtett ki, továbbá a lábujjhegyen való tánczolásban nem csekély kitartást, egészben véve azonban nem tudott »gyujtani.« Zenei érzéke a minimumig csekély, kifejezést, plasztikát meg abszolúte nem tud érvényre juttatni. Mozdulatai határozatlanok, mintegy tapogatózik előbb a pas-k és gesztusok után. Azt hisszük, ha Fernandé k. a. nem tudta az intendaturát kielégíteni, *Conti* kisasszonynak ez annál kevésbbé sikerült. Meg kell még emlékeznünk az *Álarcos bál* előadásáról, melyben a gróf szerepét Runcio énekelte. Ezuttal Runcio ur tényleg énekelt s csak keveset markirozott. Láttá is sikerét, mert a közönség a legnagyobb elismeréssel adózott kifejező énekének. Játékának. *Rotter Gizella* mint Amália, *Odry Lehel* mint férje, méltó partnerei voltak. A kórus azáltal tünt ki, hogy a harmadik felvonásbeli hatásos nevető kart a végletekig elsilányította.

Hangverseny. Major S. Gyula jelzett hangversenyét szerdán tartotta meg a vigadó kis termében a zeneértő közönség nagy mértékű érdeklődése mellett. A fiatal művész nem annyira zongora művészetével, mint inkább legújabb szerzeményeivel akart közönségére hatni s a hatással, melyet elért, minden tekintetben meg lehet elégedve. Különösen nagy elismerésben részesült Triója, (D-dur) egy bájos, melodiákban bővelkedő kompozíció, melynek belső tartalmasságát, költői fölfogását nagyon szépen fejezte ki *Blau F. Gyula* hangversenymester hegedűjátékával és *Willmouth Bódog*, az opera egyik derék gordonkása. Tetszésben részesült öt-tételes *Suite*-je is, bár ennek a műnek teljes szépségét csak zenekari előadásban lehet kellőképen méltányolni. Tanítványai szép babér koszorúval lepték meg.

Színészeti gyakorló iskola. Ez a rövid idő alatt fennálló magánintézet gyakran mutatja be a nyilvánosságnak növendékei haladását. E héten ismét előadást rendezett az iparosok körében, amelyen operette-növendékeit léptette föl. Előadták az »Eljegyzést lámpafénynél« s a »Pajkos diákok«-at. Mind a két darabban dicséretre méltóan érvényesült a tanároknak a precíz összjátékra irányuló törekvése s a növendékek között is egyik-másik határozott tehetségnek adta tanujelét.

Judic. A francia csalogány nagyon megkedvelte a magyar tapsokat. Rövid két hónap alatt másodszer keresett fel bennünket, ezuttal társulata nélkül. Monologokat adott elő, meg azokat az édesen, pajkosan csengő párizsi dalokat, melyeket nem győztünk eléggé megújítani. Két félestén keresztül bámultuk, az esték másik felét a Rákosi-féle Elektra paródia töltötte be. Szerdán a *Josephine*, csütörtökön a *La Divorcée* című, nem épen szellemes monologokban lépett föl, de madame Judic annyi életet, annyi valószínűséget, kedvességet és hangulatot tudott beléjük oltani, hogy a költői szegénységet szinte észre sem vettük. Egy darab eleven Párizst hozott ez a fenomenális művész nő a népszínházba, mely mindkét estén zsufolásig megtelt.

IRODALOM.

(*Porzó*. Por és Hamu, Budapest. Az Athenaeum r. társulat kiadása 1892.)

»Barátaim s jó embereim emlékezete« mondja még ezenkívül a címlap. Ezeket a barátokat és jó embereket, amennyiben életükkel nem szolgálnak rá az utókor tartós kegyeletére, Ágai Adolf hosszú időre óvta meg a feledség porától. Ez a könyv tulajdonképpen ujságokból van összeolvasva s az egyes darabok nem azzal a pretenzióval íródtak, hogy a napot, melyen születtek, túléljék. De Ágai Adolf megengedhette magának azt, hogy amit a napnak irt, azt az irodalomba is bekebelezze. És az irodalom elismeréssel fogadja ezt az újabb gyűjteményét annak az »alárendelt« műfajnak, melyet épen Ágai Adolf tett nálunk irodalmilag szalonképessé.

Az ujságoknak első lapját állandóan egy fekete harántvonal metszi két részre. A mi e vonal alatt jelenik meg, azt tárczának szokás nevezni. S mivel sok mindenfélét nyomtatnak a vonal alá, a tárcza fogalmából csak is ezt az egyetlen külső sajátságot ismerték föl jellegzetesnek. Egy genre, amelyben mindenről és mindennemű formában van szó, az voltaképpen nem genre. Az egy ujságrovat, mint a törvényszéki csarnok s mivel az ujságok ujjában a napi híreket is irodalmi színvonalon állóan iparkodnak megírni, a tárczának sem lehet nagyobb irodalmi jelentőséget tulajdonítani, mint más rovatnak. — Ez volt az esztetikai ítélet a tárczáról, míg *Porzó* ki nem adta könyvben az ő első tárcza-leveleit és akkor úgy találták, hogy ez a könyv miben sem áll alatta más szépirodalmi termékeknek, de ami a formák gazdagságát, a szellem mozgalmasságát és a tartalom magvas voltát illeti, sok tekintetben szivesebben olvassák irodalmi szempontból is, mint akár a novellákat. És ekkor a tárcza részesült a megérdemelt tisztességben s azóta a tárczairók joggal csak oly író-művészeknek tartják magukat, mint a többi szép próza-írók.

Mi tárczairók ezért föltétlen tisztelettel tekintünk föl atyamesterünkhöz. Követjük tudásunkhoz, művészi diszpozícióinkhoz a saját esztetikai hitvallásunkhoz képest s bizony a mi irányunk nagyjában nem az, ami a *Porzóé*. De a módját, azt tőle tanultuk. S akárhányan próbálkoztak közülünk egy-egy tárczagyűjtemény kiadásával, de az irodalom alig vett tudomást e könyvekről. *Porzó* régi gyűjteményeit ellenben még most is keresve keresik s most már csak itt-ott lehet egy-egy példányt valamelyik antikváriusnál fölfedezni.

A *Por és Hamu* is ezeknek a hosszú életképességű, napi termékeknek gyűjteménye. Különbözik az eddigi gyűjteményektől abban, hogy egyetlen hurt pengert benők az író, egyetlen formában. A holt emberekről beszél benne, az ép lelkű, érző ember hangján. Mindegyik darabnál látjuk az író szemében a gyász könyűjét csillogni, de mintegy akaratlanul árulja el szomorúságát. Ezekben

a nekrologokban Ágai a régi jókedvű *Porzó*, az egészséges közvetlen ember, aki bárkiről, bárkiről szóljon is, önmagát jellemzi. Ez a legkiválóbb tulajdonsága. Minden apró tárczában benne van az egész Ágai, ez a nehézvérű és könnyű beszédű, komoly és szeretetméltó egyéniség.

És még valamit. Bár szemében csillog a könyv, nem szomorúság fátyolán át látja a multat. Ugy beszél, mintha a halál be sem következett volna, mintha ez az élet, melyről szól, jelenvaló volna, a maga teljes vidámságában és köznapiságában. A nekrologirók préparálják és idealizálják az egyént. akit siratnak, Ágai Adolf objektive, realiztikusan mesél nekünk róla egyetlen mást. Nem is a teljes életét, nem is a legfontosabb momentumokat tárja elénk, hanem csak egyes vonásokat, részleteket, azokat, amelyeket közvetlenül tud s amelyekben neki is szerepe van. S mégis minden barátjáról és ismerőséről egy világos, teljes képet látunk, elevenen, mozgalmasan, az ő erényeivel és hibáival együtt. Ágai nem szépít, nem menteg, csak rajzol. És rajza hű, tiszta és szeretetreméltó.

Egy hosszabb lélekzetű bevezetés előzi meg a nekrologokat, címe: »Halál.« Ebben a megragadóan szép dolgozatban Ágai — ritka eset nála — intimitásokat beszél el. Egy lírai dolgozat ez, mely föltárja Ágai mélyeséges érzését. Bevallja, hogy a halál gondolata mindennap fölmerül elméjében és ez a gondolat fölláztatja. Mért kell neki meghalnia? — És azzal a gondolattal kapcsolatban kifejti az ő egész életfilozófiáját a halálról. Ez a filozofia mély és méltó egy sokoldaluan művelt és tanult férfinhoz.

Valamint az egész könyv is azt bizonyítja, hogy Ágai Adolf képes magát a tökéletesség azon fokán tartani, melylyel a tárczának, mint műfajnak, érvényt szerzett a magyar irodalomban.

—1f.

A műbarátok könyve. Szana Tamás, okleveles műpártoló ur kissé paprikásnak találta mult heti megjegyzésünket erről a nagyon szép könyvről s még szombaton este sietett a könyvamatoshoz egy *Válaszszal* »A Hétk-nek, mely a rögtönzésnek félreismertetlen jeleit viseli magán. Könyvatos utján került aztán ez a fulminans nyilatkozat a legtöbb fővárosi lap ujdonságai közé, a hol olvasóink is gyönyörködhetnek benne. Állításunkkal szemben konstatálja, hogy írókat Magyarországon soha jobban nem fizettek, mint épen a műpártolók könyvében s hogy a díjazással egyetlen író sem volt elégedetlen. Nagyobb jelentőséget tulajdonit a mi noticzióknak, mint mi, a mi érthető is; mert hiszen ő, mint a műpártoló almanach szerkesztője, csak nem tekintheti ezt a könyvet oly jelentéktelennek, mint tekintjük mi, e könyv hivatalan átlapozói. Ami magát a dolog érdemét illeti, konstatáljuk, hogy e könyv (457 példány) összesen körülbelül 6500 frtba került, a mely összegből mintegy 600 forintot fordítottak írói honoráriumokra. E számok alapján nyugodtan állithattuk, hogy az összes faktorok közül, melyek e könyv létrehozásánál közreműködtek, az írók díjazására fordították a legkevesebbet. Szana Tamás ur jónak látja nem reflektálni azokra a »fura dolgok«-ra, melyeket még fölemlítettünk. Hogy tudniillik ennek az összegnek nagyobb részét Hollandiába, Bécsbe meg Párizsba vándoroltatták, valószínűleg az általunk nagyra becsült külföldi iparnak műbaráti támogatása céljából. Pedig ez volt felszólalásunknak tulajdonképeni indító oka. Lehet, hogy a könyv, itthon készülvén, nem lett volna olyan diszes; de ha így vesszük, akkor az sem lehetetlen, hogy jobb lett volna, ha francia írók és müncheni művészekkel csináltatták volna meg a tartalmát. A műpártolónak ez az aktusa irodalmi tett számba nem mehet, inkább gavallér passzió

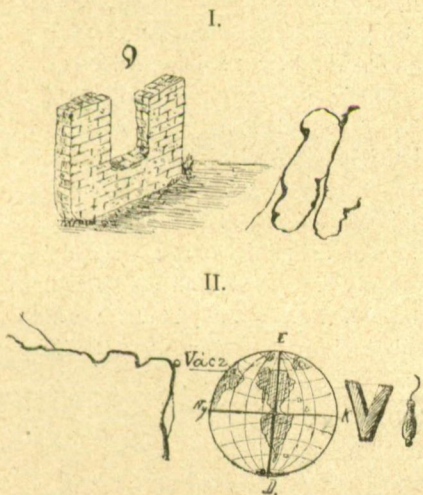
az, egy diszes reklám önnönmagának, melyből sem a hazai irodalomra, sem a hazai művészetre haszon nem háramlik. E szempont indított arra, hogy kikeljünk ellene annál is inkább, mivel a napi sajtó a műbarátok iránt való tulságos szeretetreméltóságában annyira ment, hogy hosszú tárczában valóságos himnuszokkal kapatta el az almanach érdemes megteremtőjét. Ami Szana urnak a mi sajátos szellemességünkre való gyöngéd czézlását illeti, azt kénytelenek vagyunk szó nélkül bekebelezni, miután azt ő reá semmiféle formában vissza nem hárihatjuk.

Justh Zsigmond. Örökké messze országokban bolygó munkatársunk a napokban ismét visszatért közénk, jó egészségben, új impresziókkal. Vele együtt egy könyv érkezett hozzánk, melynek czime: *Sigismond de Justh: Le livre de la pousta. A pusztai könyve ez*, mely a nyáron jelent meg magyarul, ez a lágyhangú, szinte mélabús könyv, mely bepillantást enged szerzőjének mélyen érző lelkébe s gyümölcse annak az ahasveri életnek, melyet e nagytehetségű írónk él. A pusztai könyve kitünő fordító akadt Guillaume Vautier személyében, kinek fordítása sima, szabatos és híven megőrzi az eredetinek vonzó, érzelmes hangulatát. A dedicatio-t nem tekintve, mely e könyvet »à mon ami, Árpai de Teszti«-nek (recte Feszti Árpádnak) ajánlja, Leiter Jakabnak nincs benne szerepe. Justh Zsigmond kötete Párizsban feltűnést keltett, ami nem is csodálatos, mert ha nem tekintjük is, hogy szerzője a párizsi szalonoknak igen kedvelt, népszerű alakja, az a kétes, visszás hangulat, mely a pusztai könyvnek két elbeszélés-motivumából: a legraffináltabb civilizációnak és a természet naiv egyszerűségének összejátszásából fakad, a szenzitiv párizsi olvasóra exquisit hatását el nem tévesztheti.

Munkácsi Kálmán. Egyik legfigyelemreméltóbb tehetsége az új novella-irodalomnak. A *Hét* olvasói ismerik őt nem egy mélyen átértett és átgondolt munkájából. Nincsen benne semmi extravagancia, szolidan, simán, izléssel és tudással ír. Mindegyik novelláján meglátszik, hogy műértő, iskolázott elme tündökött fölötté, mielőtt a novellista hozzáfogott a megírásához. A szép-irodalmi lapoknak már éveken át szívesen fogadott munkatársa ő és most arra szánta el magát, hogy kötetten lép a közönség elé. Könyve nemsokára napvilágot fog látni és akkor alkalmunk lesz, hogy e fiatal író tehetségével, individualitásával és munkáival bővebben foglalkozzunk. A »Csermő-gyémántok« e kötetből való.

Bartók Lajos. Legújabb történeti drámája: »Erzsébet királyné« a darab színrehozatalával egyidejűleg könyvalakban is megjelent. Kiadója az Athenaeum, mely a szép nyomású könyvhez *Mark*-kal igen diszes czimlapot rajzoltatott. Ez a könyv eredeti terjedelmében tartalmazza Bartók drámáját és az olvasó benne sok olyan szép részletet talál, melyeket a színház technikai okokból kénytelen volt mellőzni.

KÉPTALÁNYOK.

A 11. számban közölt képtalány megfejtése:

Hölgykoszoru.

Helyesen fejtették meg: Samassa Berta, Szalkai Schwartz Margit, Héjas Erzsé, Steiner Ida, Teveli Aurélia, Tauber Rezső, Ujhelly Janka, Révész Eszti és Ilona, Vogl Jenny, Grasch Vilmosné, Megyesi Jolán, Hegyesi Irma, Halász Aurora, Hirtenstein Lajosné, Honig Irma, Stein Stef.

HETI POSTA.

»La pastourelle.« Amilyen bájos és behizelgő volt ez a kis menette-lépésben tipegő dal, ép oly szövegetesek fiatal testvérei. Nem mindig feszül a húr, nem kommandóra sorakoznak a ritmikus sorok és a szerencsés invencziók és boldog pillanatok a parnassuson sem gyakoribbak, mint az életben. Hisszük, hogy az első vers után Önnek még egy második és harmadik is sikerülni fog, de azt bevárni kell, erőszakolni nem lehet. Üdvözlét!

Fehérszárnyu hópelyhecské. Vézna kis gondolat tetszetős formában. Nem is egészen új. Tisztelettel ad acta tettük.

Budapest. K. »A csárdás«-t mi a legnagyobb jóakarattal sem tartjuk olyan sikerültnek, mint korábbi közleményeit. A refrain — ismétljük — csak kivételesen és nagy virtuositással kezelve emeli a költemény hatását. A legsikerültebb, leggenialisabb e nemben Dóczi Lajosnak az a híres verse, melynek visszatérő sorai úgy hangzanak, hogy:

»Mért is lett író Szana Tamás?«

Daedalus. Álarczos báli kaland. Fölötte gyöngö commedientia. **Nem közölhetők: Csibor.** Hozzá. — **Tricszt.** Egészen más. — A régi köny. — A négyes lóhere. — Burok. — Tengerparton.

A pesti magyar kereskedelmi bank mérlege. Megjelent a kereskedelmi bank 1891. decz. 31-iki mérlege, valamint nyereség- és veszteség számlája. A bank által a múlt évben elért üzleti eredmény igen kedvező. A tiszta nyereség 1'463,120 frt, a mi évi 18,289%-nak felel meg. Ehhez járul 287,973 frt 13 kr, mint 1890. évi nyereség áthozat, úgy hogy a nyereség főösszege 1'751,093 frt 33 kr. Kiemelendő a rendkívül nagy mobilitás. A 40'2 millió frtnyi rövid lejáratu terhekkel szemben 48 millió frt könnyen értékesíthető aktívák állanak szemben. A betétek összege 28'9 millió frtról 35 millióra, a zálogleveleké 38 millióról 43 millió frtra emelkedett.

Az »Athenaeum irodalmi és nyomdai részvény-társulat« 24-ik rendes közgyűlését f. évi márczius hó 27-én tartja meg. Az igazgatóság részvényenkint 20 forintnyi osztalék = 20% kiosztását fogja javasolni.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Fekete, fehér és színes selymeket méterenkint 45 krtól 10 forint 65 krig, sima és mintázott mintegy 240 különböző fajta és 2000 különböző színben szállít, megrendelt egyes öltönyökre, vagy végekben is postabér- és vámmentesen HENNEBERG G. (cs. és kir. udv. szállító) selyemgyára Zürichben. Minták posta fordultával küldetnek, Svájcba címzett levelekre 10 kros bélyeg ragasztandó.

Hölgyek és urak figyelmébe! Használatban piszkolódott vagy pecsétes ruhák, pongyolák, csipkék, függönyök, drágaszövetek, mindenemű díszruhák vegyi tisztítása, vagy öltönyöknek fejtelten állapotban is műfestése legjobban és legszebben eszközöltetik az e tekintetben egyedüli specialista **LOHR MÁRIA** ezelőtti Kronfuszt vegyészeti tisztító-intézetében, Budapest, Ferencziak-tere 4. sz. Fiók-üzlete: **Andrássy-ut 16., Dorottya-utca 8. és Városháztér 2. sz.**

LOHR MÁRIA intézete azon megtiszteltetésben is részesült, hogy a magas királyi udvar, valamint Klotild főherczeg asszony részére is nyert megbízásokat.

COGNAC

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN PROMONTOR,

mely kizárólag csak a legmagasabb kitüntetések nyerte, sajátöltésű palaczkokban mindenütt kapható:

1061 46-5

A gróf Keglevich István-féle promontori cognac-gyár igazgatósága Budapesten.

Budapest, 1892. Nyomatott az „Athenaeum“ irodalmi és nyomdai r. társulat betűivel.